

Grupa Operacyjna Uprawa 4.0

„Opracowanie technologii produkcji skrobiowo-białkowej paszy treściwej zgodnej z założeniami dekarbonizacji rolnictwa i Europejskiego Zielonego Ładu” – Projekt badawczy DDD. 6509.00010.2022.02.

RAPORT KOŃCOWY

SPIS TREŚCI

1.	Efekt projektu – siewnik Mzuri Pro-Til 4Tx2	4
2.	Współrzędna i na przemian rzędowa technologia uprawy mieszanek zbożowo-strączkowych	13
2.1.	Jęczmień jary z grochem siewnym	13
2.2.	Owies z łubinem żółtym	15
2.3.	Owies z łubinem wąskolistnym	17
3.	Odmiany zbóż jarych i bobowatych grubonasiennych – komponentów mieszanek	19
3.1.	Jęczmień jary	19
3.2.	Owies	22
3.3.	Groch siewny	24
3.4.	Łubin wąskolistny	26
3.5.	Łubin żółty	27
4.	Rekomendacja odmian do uprawy w mieszankach – kryterium wysokości	29
4.1.	Jęczmień jary	29
4.2.	Owies	31
4.3.	Groch siewny	31
4.4.	Łubin wąskolistny	32
4.5.	Łubin żółty	33
5.	Elementy agrotechniki mieszanek zbożowo-strączkowych	34
6.	Badania polowe	37
6.1.	Głębokość siewu nasion roślin strączkowych w mieszankach	37
6.2.	Wschody i obsada roślin zbożowych	43
6.2.1.	Jęczmień jary	43
6.2.2.	Owies	50
6.3.	Wschody i obsada roślin strączkowych	62
6.3.1.	Groch siewny	62

6.3.2.	Łubin żółty	66
6.3.3.	Łubin wąskolistny	70
6.4.	Ocena bonitacyjna mieszanek zbożowo-strączkowych	74
6.4.1.	Faza wschodów i uformowania się łanu	74
6.4.2.	Faza BBCH 31-32 rośliny zbożowej	81
6.4.3.	Faza BBCH 89 rośliny zbożowej	93
6.5.	Zachwaszczenia mieszanek	105
6.6.	Ocena skuteczności odchwaszczania	109
6.7.	Produkcyjność roślin w mieszankach	110
6.7.1.	Łany mieszanek – dokumentacja fotograficzna	110
6.7.2.	Biomasa roślin w fazie kłoszenie/kwitnienie	127
6.7.3.	Biomasa roślin w fazie dojrzewania	129
6.8.	Elementy plonowania	131
6.8.1.	Kłosa, wiechy, strąki – dokumentacja fotograficzna	131
6.8.2.	Obsada źdźbeł/pędów	144
6.9.	Plony mieszanek zbożowo-strączkowych	146
6.10.	Udział komponentów w plonach mieszanek	147
6.11.	Komponenty plonu mieszanek – dokumentacja fotograficzna	149
6.12.	Efekty uprawy mieszanek zbożowo-strączkowych w latach	156
6.12.1.	Jęczmień jary z grochem siewnym	156
6.12.2.	Owies z łubinem wąskolistnym	159
6.12.3.	Owies z łubinem żółtym	162
7.	Podsumowanie	165

1. Efekt projektu – siewnik Mzuri Pro-Til 4Tx2

Głównym efektem projektu jest maszyna pracująca w technologii strip-till one-pass dostosowana do jednoczesnego wysiewu niezależnie dwóch gatunków roślin w sąsiednich pasach spulchnianej gleby z jednocześnie możliwym zmiennym nawożeniem startowym (fot. 1). Konstrukcja taka pozwala zasiewać rośliny w mieszankach na przemian rzędowych. Fot. 2. Przedstawia maszynę gotową do pracy.

PRO-TIL 4Tx2 SELECT

Fot. 1. Maszyna Pro-Til 4Tx2 Select - schemat poglądowy

Fot. 2. Maszyna Mzuri Pro-Til 4Tx2

Podstawowymi elementami konstrukcyjno-funkcjonalnymi maszyny są 4-komorowy zbiornik na materiał siewny i nawozy oraz głowice dozująco-rozdzielające pozwalające na transport nasion/nawozu do zębów aplikujących i redlic siewnych. Umożliwia to niezależny siew dwóch różnych rodzajów nasion i jednocześnie zmienną aplikację nawozów (fot. 3, 4).

Fot. 3. Zbiorniki 4. komorowy w siewniku Mzuri Pro-Til 4Tx2

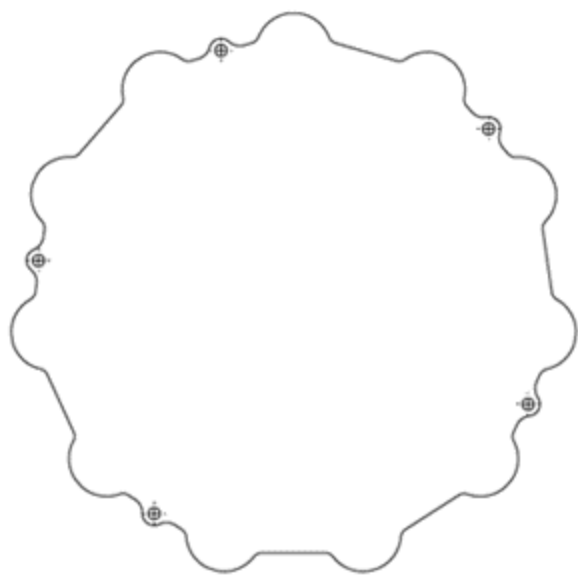
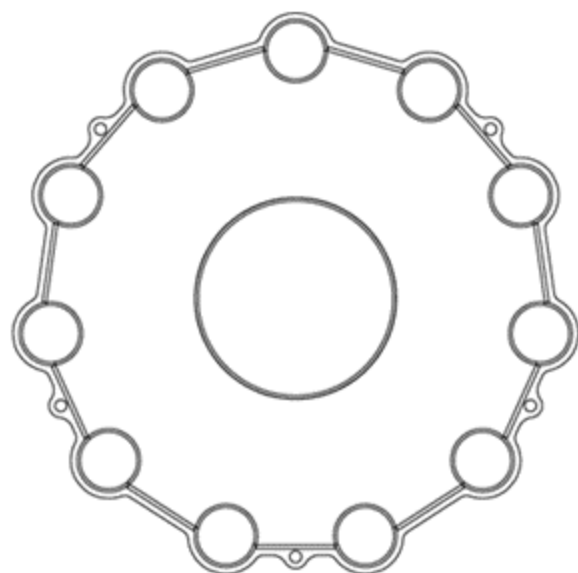

Fot. 4. Zespół głowic dozująco-rozdzielające

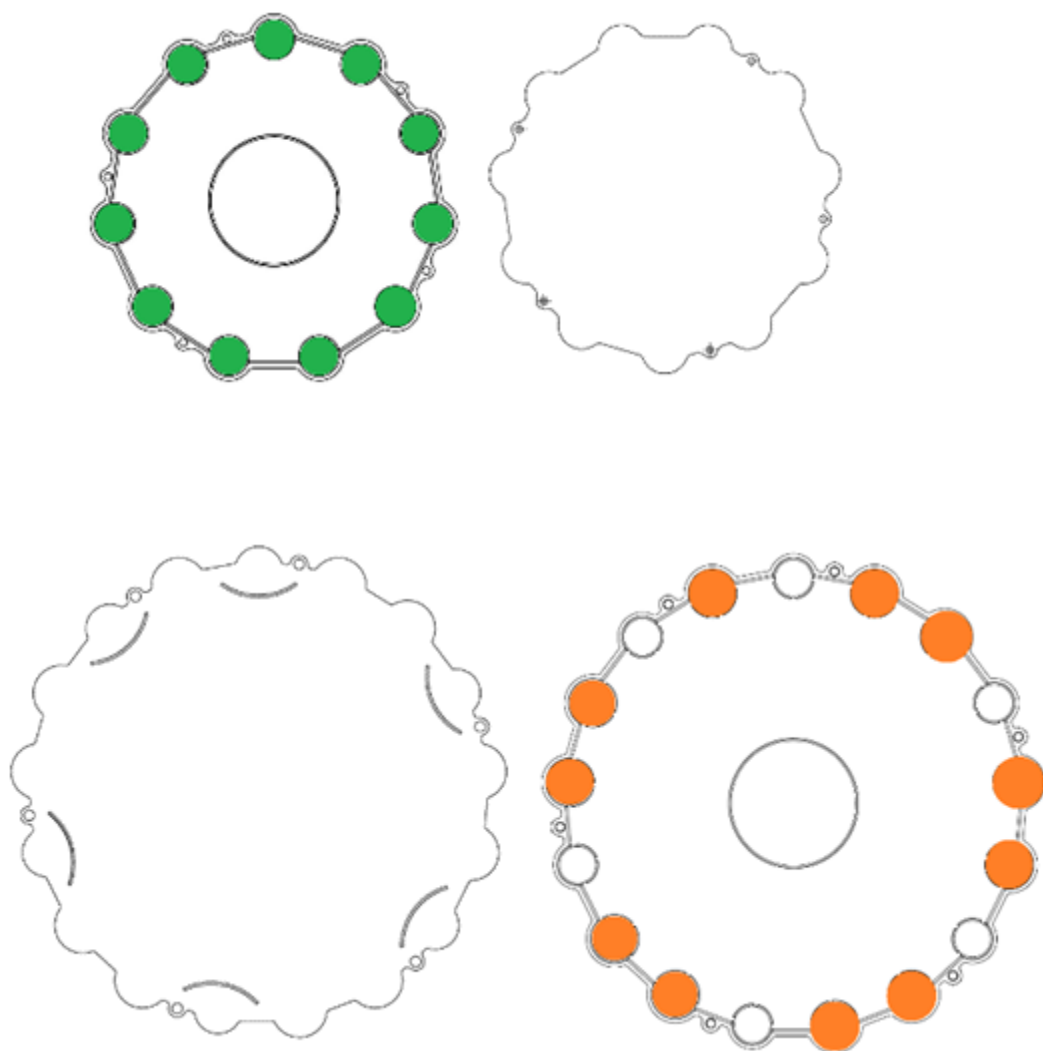
Konfiguracje głowic rozdzielających przedstawiają fot. 5-7.

Fot. 5. Głowica 17. portowa z możliwością zaślepiania 6 portów

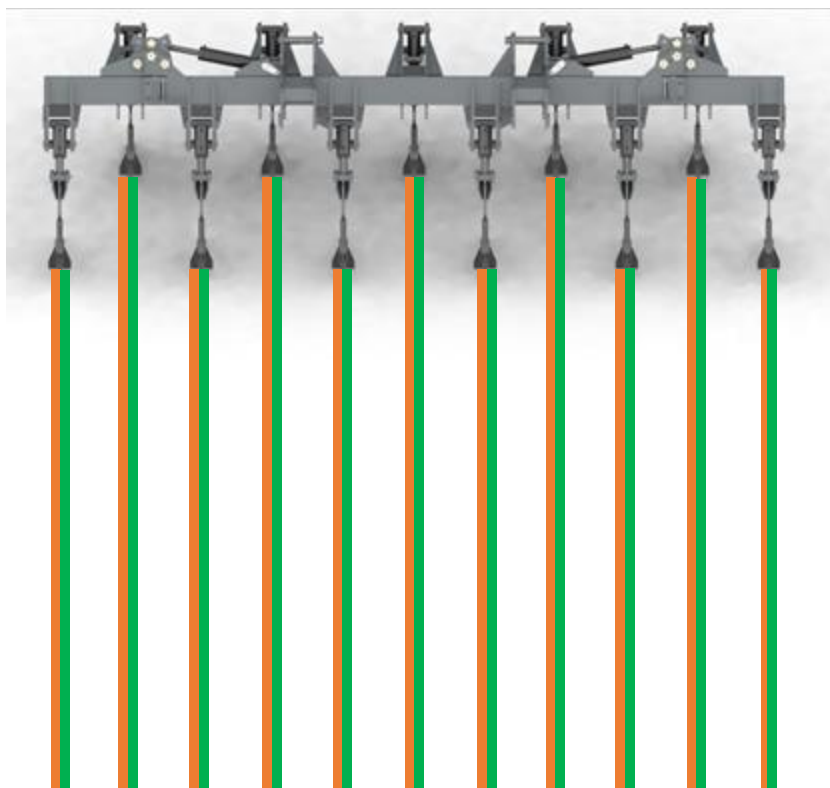

Fot. 6. Głowica 11. portowa

Fot. 7. Konfiguracja głowic umożliwiającą jednoczesny wysiew z dwóch komór

Maszyna o szerokości roboczej 4 m posiada jedenaście sekcji roboczych – liczba nieparzysta (fot. 8). Uprawa mieszanek na przemian rzędowych dwóch różnych gatunków roślin wymaga liczby parzystej (fot. 9), aby w kolejnych przejazdach występowały te same liczby rzędów jednego i drugiego komponenta mieszanki.

Fot. 8. Nieparzysta liczba sekcji maszyny o szerokości roboczej 4 m

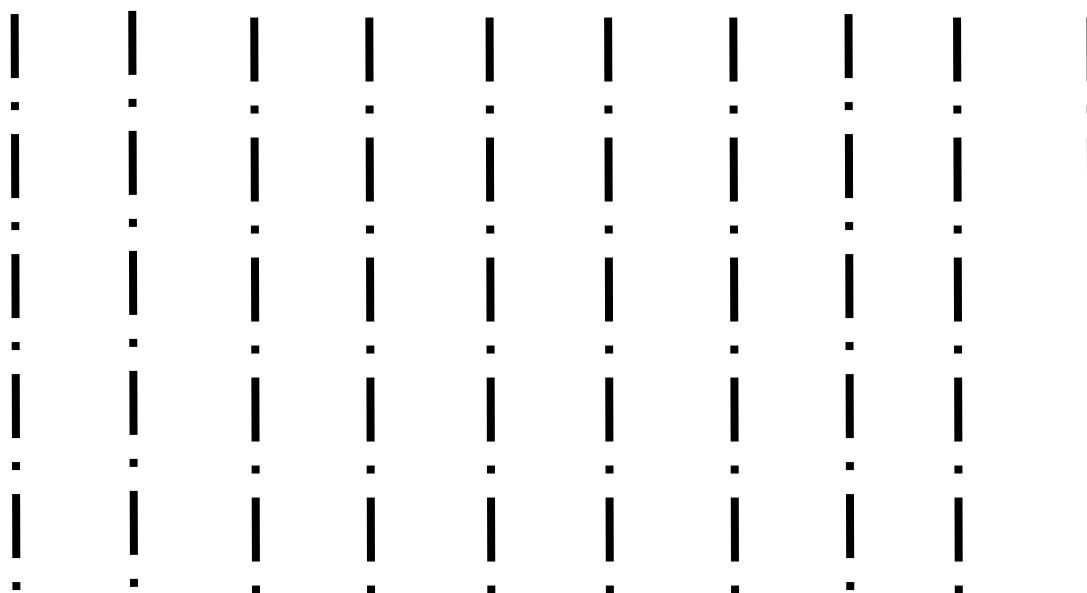
Fot. 9. Parzysta liczba sekcji do siewu mieszank na przemian rzędowych

2. Współrzędna i na przemian rzędowa technologia uprawy mieszanek zbożowo-strączkowych

2.1. Jęczmień jary z grochem siewnym

Uprawa współrzędna

Istota: Współrzędna uprawa mieszanek zbożowo-strączkowych (bobowatych grubonasiennych) polega na jednoczesnym nieuporządkowanym występowaniu w jednym rzędzie zarówno rośliny zbożowej, jak i bobowatej. Łan taki uzyskuje się w efekcie siewu wcześniej przygotowanej mieszanki materiału siewnego obu komponentów.

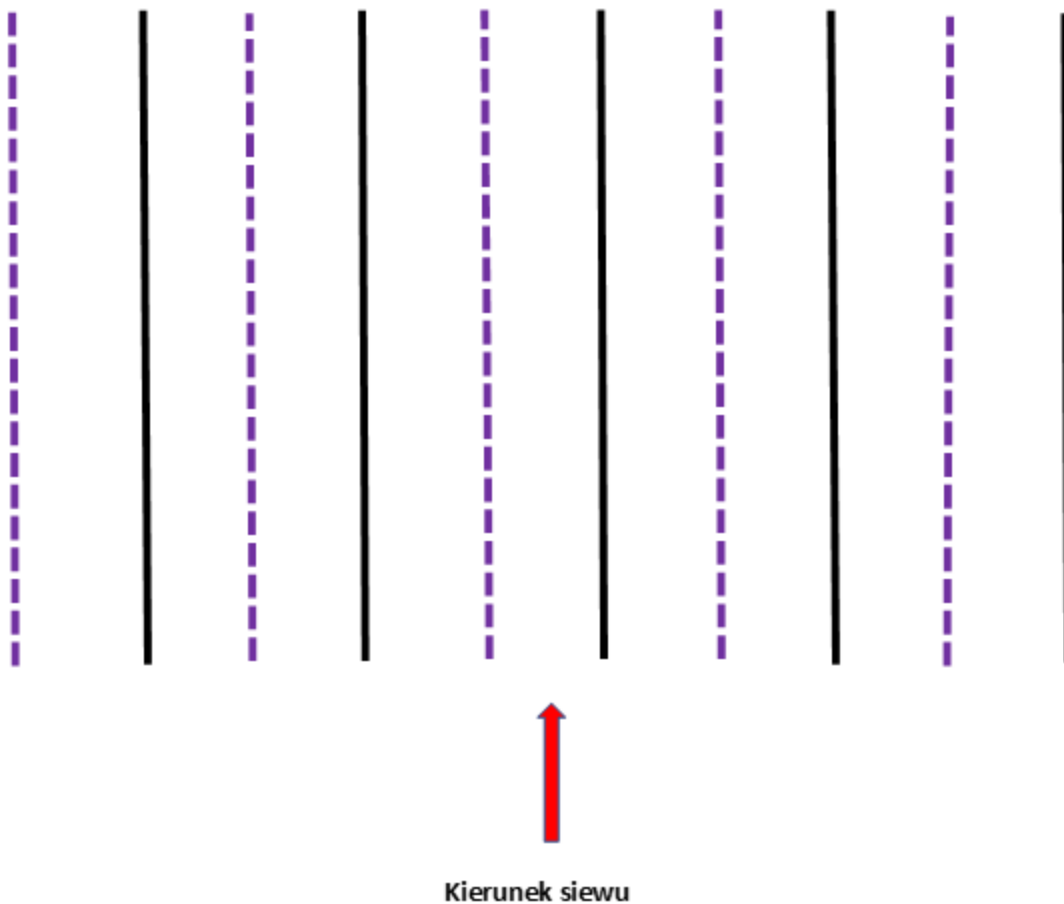

Roślina jęczmienia jarego – —

Roślina grochu siewnego – ■

Uprawa na przemian rzędowa

Istota: polega na występowaniu w sąsiednich rzędach jedynie roślin zbożowej lub bobowatej. Łan taki uzyskuje się w efekcie niezależnego siewu jednogatunkowego materiału siewnego obu komponentów.

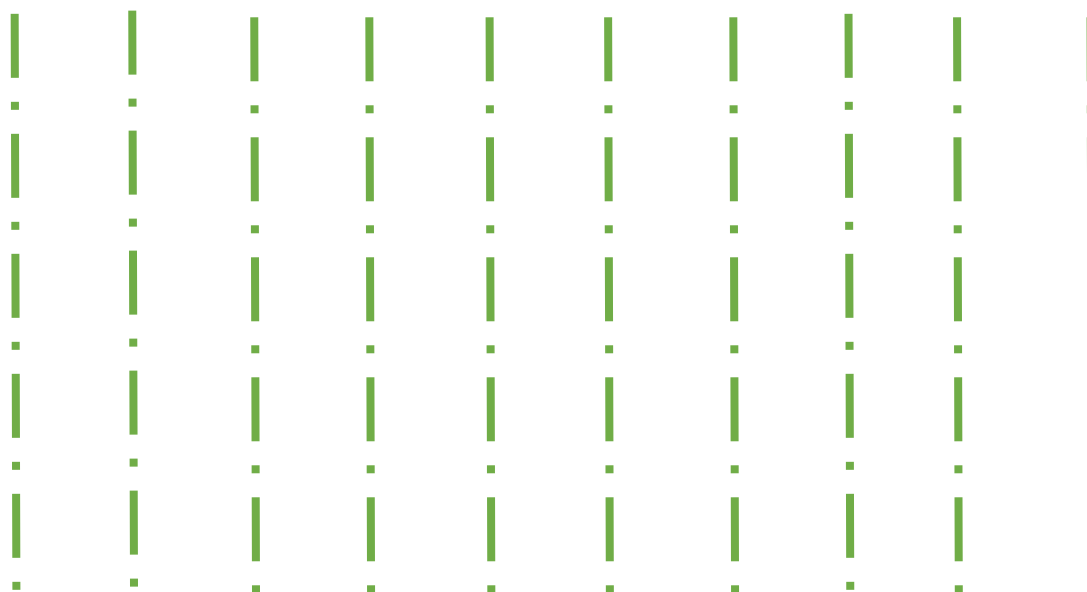
Roślina jęczmienia jarego – —

Roślina grochu siewnego – ■

2.2. Owies z łubinem żółtym

Uprawa współrzędna

Istota: patrz pkt. 2.1.

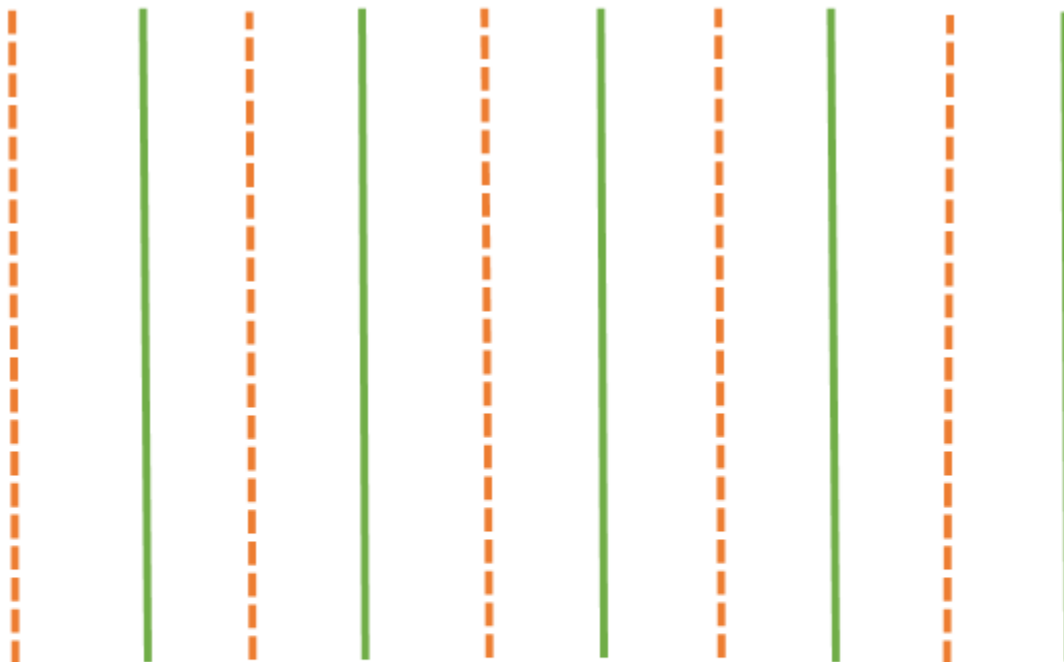

Roślina owsa –

Roślina łubinu żółtego –

Uprawa na przemian rzędowa

Istota: patrz pkt. 2.1.

Kierunek siewu

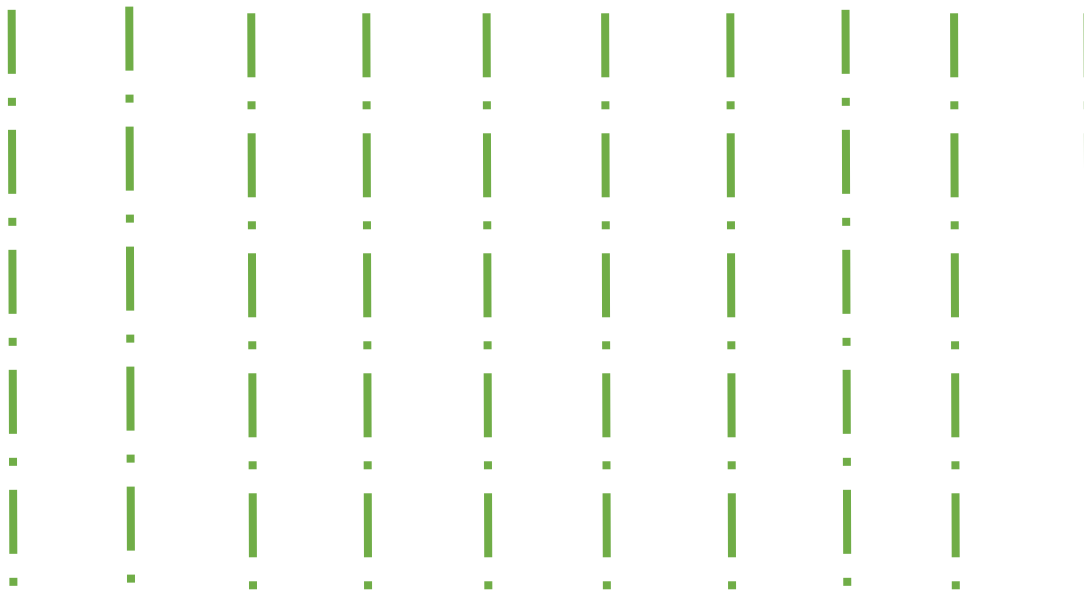
Roślina owsa –

Roślina łubinu żółtego –

2.3. Owies z łubinem wąskolistnym

Uprawa współrzędna

Istota: patrz pkt. 2.1.

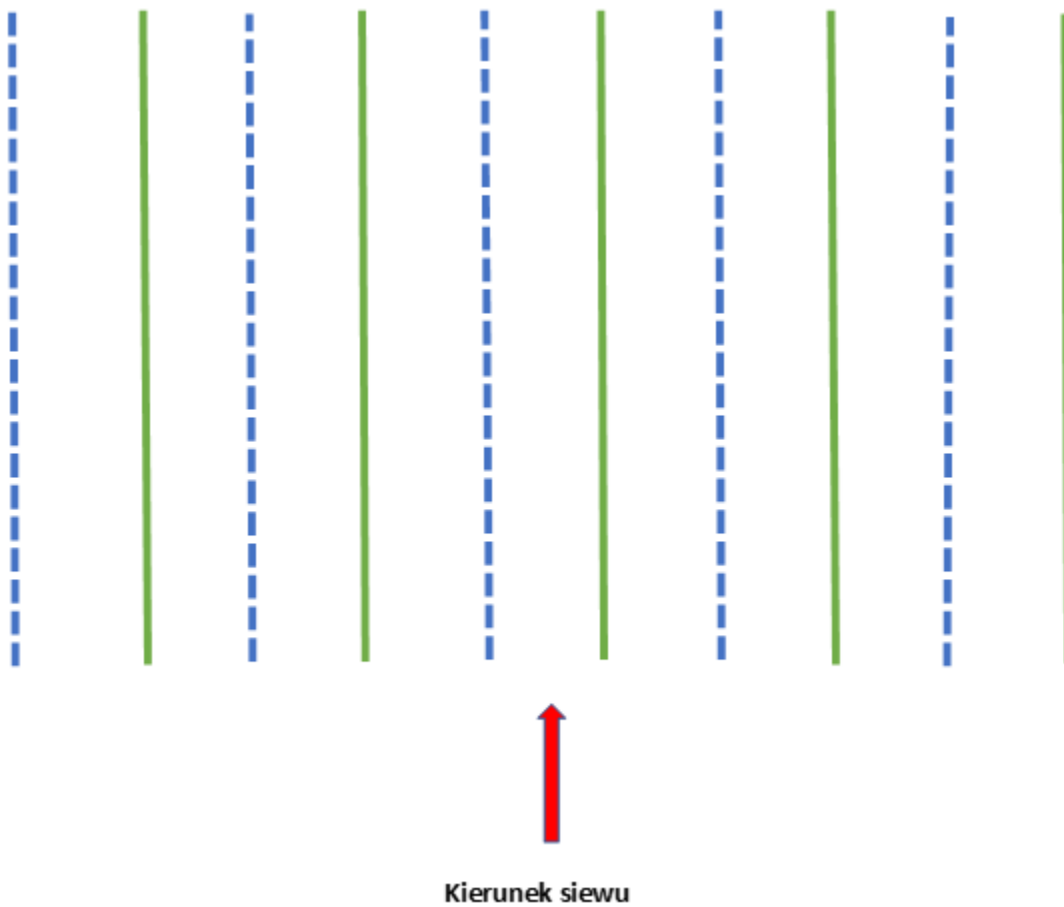

Roślina owsa –

Roślina łubinu wąskolistnego –

Uprawa na przemian rzędowa

Istota: patrz pkt. 2.1.

Roślina owsa – —

Roślina łubinu wąskolistnego – ■

3. Odmiany zbóż jarych i bobowatych grubonasiennych – komponentów mieszanek

Rośliny (gatunki, odmiany) będące komponentami mieszanek powinny być wyrównane pod względem biologii i agrotechniki. Uwzględniać należy występowanie zjawiska konkurencji i ewentualne oddziaływania synergistyczne. Z powyższych względów genotypy przed łączeniem w zasiewach mieszanych należy rozpoznać zarówno pod względem wymagań siedliskowych, np. glebowych, wodnych, jak i agrotechnicznych, np. termin siewu i zbioru, jak i cech biologicznych – potencjał plonowania, wysokość, długość okresu wegetacji.

3.1. Jęczmień jary

Przegląd aktualnych (na okres decyzji projektowej) odmian jęczmienia jarego na podstawie danych KR i PDO według COBORU przedstawia tab. 1. Np. zróżnicowanie potencjału plonowania przy średnim poziomie agrotechniki (właściwej dla zasiewów mieszanych) wynosi dla podstawowej grupy ocenianych odmian od 6,77 t/ha do 5,93 t/ha (tab. 1).

Tabela 1. Charakterystyka odmian jęczmienia jarego wg. COBORU

Odmiana	Plon - a1 (wzorzec = 64,5 dt z ha) (%wzorca)	Plon - a2 (wzorzec =73,3 dt z ha) (%wzorca)	Wysokość roślin (cm)	Dojrzałość pełna (dni od 1.01)
LG Flamenco	105	106	70	206
LG Rumba	104	104	72	206
Florence	104	104	70	205
Lexy	103	103	73	205
KWS Premis	103	101	71	204
Bente	102	105	75	205
Brigitta	102	103	72	205

Feedway	102	103	69	205
Sting	101	104	72	205
LG Belcanto	101	103	75	205
RGT Gagarin	101	102	73	205
Kakadu	101	100	73	206
Wirtuoz	101	100	71	205
KWS Jessie	100	102	71	205
Masimo	100	99	77	206
Bizon	100	99	72	205
Tilmor	100	98	71	205
Jovita	99	103	74	205
Loxton	99	102	71	205
Mecenas	99	100	77	205
Adwokat	99	100	69	205
KWS Fantex	98	102	71	205
MHR Fajter	98	101	73	205
Pilote	98	101	72	205
Amaretto	98	100	76	205
RGT Planet	98	100	75	205
Avatar	98	98	78	205
Magnus	98	97	77	205
Etoile	98	97	74	205
Radek	98	96	77	205
Ella	98	96	77	203
Rekrut	97	97	78	205
SM Redstar	97	97	73	205
Trofeum	97	96	73	205
Poemat	96	98	75	206
Schiwago	96	97	73	205

Burbon	95	96	76	205
Soldo	95	96	72	203
Farmer	94	94	75	206
KWS Vermont	92	103	72	205
Laser		101	73	205
Rezus		85	77	205
Pasjonat			79	205
Eldorado			77	205
Avus			77	205
Airway			75	206
Brandon			74	205
Amidala			73	205
Paustian			73	205
MHR Krajan			72	206
Fandaga			72	205
Ismena			72	205
RGT Kepler			71	206
Raptus			71	205
Rubaszek			71	205
Mariola			71	205
Runner			71	204
RGT Ylesia			70	205
Forman			70	205
Flair			69	206
MHR Filar			68	205
Nagradowicki				
Accordine				
Kucyk				

3.2. Owies

Zróznicowanie odmian owsa pod względem wielkości plonu, wysokości roślin i momentu osiągnięcia dojrzałości pełnej, gotowości do zbioru przedstawiono w tabeli nr 2. Plon (z łuską) ocenionych odmian zawierał się w granicach 6,34 t/ha – 5,79 t/ha.

Tabela 2. Charakterystyka odmian owsa wg. COBORU

Odmiana	Plon z łuską (wzorzec=61,6 dt/ha) (% wzorca)	Wysokość roślin (cm)	Dojrzałość pełna (dni od 1.01)
Agent	103	99	209
Rambo	102	98	209
Refleks	101	100	210
Pablo	101	97	210
Wulkan	101	97	209
Motto	100	102	210
MHR Samuraj	100	87	209
Bingo	99	99	209
Gepard	99	95	209
Poker	99	95	209
Figaro	98	100	209
Kozak	98	100	209
Panteon	98	85	209
Magellan	97	99	209
Perun	97	94	209
Huzar	95	99	210
Lion	95	95	209

Dynamit	94	108	210
Elegant		99	210
Monsun		97	209
Romulus		96	209
Breton		96	
Nawigator		95	210
Harnaś		94	211
Paskal		94	210
Arkan		93	209
Armani		90	209
Alfa		85	209
Arab			
Arden			
Berdysz			
Krezus			
Gniady			
Scorpion			
Zuch			

3.3. Groch siewny

Podobnej oceny odmian, jak jęczmienia jarego i owsa, dokonano w odniesieniu do genotypów roślin bobowatych grubonasiennych (strączkowych).

Zróznicowanie grochu siewnego pod względem plonu nasion, wysokości roślin – długości pędu, wylegania przed zbiorem i długości okresu od siewu do gotowości do zbioru zamieszczono w tabeli nr 3. Plon nasion najlepiej ocenionej odmiany – 4,24 t/ha był o 0,74 t/ha większy od odmiany plonującej na poziomie 89% wzorca. Odmiany grochu, co ważne dla zasiewów miesznych, różnią się także znacząco pod względem odporności na wyleganie. Zróznicowanie bonitacyjnej oceny tej cechy przed zbiorem zawierało się w granicach 5,9 – 3,4 w 9° skali.

Tabela 3. Charakterystyka odmian grochu siewnego wg. COBORU

Odmiana	Plon nasion (wzorzec=39,3 dt/ha) (% wzorca)	Wysokość roślin (cm)	Wyleganie przed zbiorem (skala 9 stopniowa)	Liczba dni od siewu do dojrzałości technicznej (liczba dni)
Ostinato	108	88	5,9	107
Asgard	108	88	5,9	106
Mefisto	106	103	5,5	109
Astronaute	105	88	5,7	107
Kazek	104	95	5	108
Orchestra	103	86	5,2	107
SM Market	102	91	5,8	108
Nemo	101	95	5,3	108

Grot	101	89	4,6	107
Jowisz	100	91	5,8	108
Batuta	100	91	5,3	106
Tytan	100	88	4,5	108
Colin	99	100	5	108
Olimp	99	92	5,6	108
Prosper	97	88	5,1	107
Mandaryn	97	84	5,6	106
Tarchalska	95	89	5,4	106
Hubal	94	90	3,4	108
Turnia	92	88	4,2	107
Milwa	89	78	4,5	106
Tytus		97	5,4	108
Mecenas		92	5,7	106
Starski		90	5,2	107
Sideral		86	5,8	108
Rivoli		86	5,2	108
Arwena		81	5	108
Akord				
Cysterski				
Model				
Muza				
Roch				
Sokolik				

3.4. Łubin wąskolistny

Zróźnicowanie odmian łubinu wąskolistnego pod względem plonu nasion jest duże i dla grupy porównanych odmian wyniosło od 2,24 t/ha do 1,67 t/ha (tab. 4). Porównane odmiany różniły się również pod względem: wysokości roślin, wylegania przed zbiorem, długością wegetacji i równomiernością dojrzewania.

Tabela 4. Charakterystyka odmian łubinu wąskolistnego wg. COBORU

Odmiana	Plon nasion (wzorzec =20,4 dt/ha) (% wzorca)	Wysokość roślin (cm)	Wyleganie przed zbiorem (skala 9 stopniowa)	Liczba dni od siewu do dojrzałości technicznej (liczba dni)	Równomierność dojrzewania (skala 9 stopniowa)
SM Kastor	110	56	8,1	111	7,8
Agat	110	56	7,9	111	8
Furman	110	54	7,8	110	8,2
SM Tales	108	54	8,2	110	8,3
Roland	107	55	8,3	109	8,4
SM Orion	105	55	8,1	110	8,1
Homer	105	48	8,3	109	8,3
Dalbör	103	53	8,3	110	8,3
Regent	103	53	8,2	108	8,4
Pogo	102	54	8,4	111	7,9
Salsa	101	57	7	110	8,2
Bolero	101	55	7,3	110	8,2
Zorba	100	56	7,8	110	8,3
Bazalt	99	59	8	111	8,2
Swing	99	57	8,1	111	8,2

Samba	98	59	7,1	112	8
Koral	98	57	8,1	112	8
Tango	92	60	7,6	112	7,8
Twist	87	54	8	111	8
Rumba	82	61	7,2	112	8
Tytan		60	7,7	111	8
Neron		58	7	111	8
Jowisz		57	8,3	110	8
Szot		55	8	108	8,4
Wars		54	8,3	110	8,2
Kurant					
Lazur					
Lila Baer					
Boruta					

3.5. Łubin żółty

Różnice odmianowe w potencjale plonowania, cechach morfologicznych i biologicznych odnoszących się do agrotechniki występują również u łubinu żółtego (tab. 5). Plon najlepiej plonującej odmiany tej rośliny strączkowej – 1,89 t/ha był o 0,39 t/ha większy od plonu odmiany najniżej plonującej. Zróżnicowanie wielkości pozostałych ocenianych i porównywanych cech łubinu żółtego, choć obecne, to było jednak mniejsze.

Tabela 5. Charakterystyka odmian łubinu żółtego wg. COBORU

Odmiana	Plon nasion (wzorzec=16,9 dt/ha) (% wzorca)	Wysokość roślin (cm)	Wyleganie przed zbiorem (skala 9 st.)	Liczba dni od siewu do dojrzałości technicznej (liczba dni)	Równomierność dojrzewania (skala 9 st.)
Puma	112	66	7,4	117	8
Diamant	110	63	7,8	115	8
Mister	100	64	7,6	115	8,1
Salut	100	62	7,9	116	8
Goldeneye	99	62	7,6	115	7,9
Bursztyn	91	64	7,3	116	7,9
Baryt	89	60	7,7	116	7,7
Dukat					

4. Rekomendacja odmian do uprawy w mieszankach – kryterium wysokości

Wysokość roślin długość pędu jest ważnym kryterium doboru komponentów do mieszanek. Wielkość tej cechy u komponentów wchodzących w skład mieszanki powinna być zbliżona. Pozwala to ograniczać oddziaływania konkurencyjne zwłaszcza w mieszankach współrzędnych oraz ogranicza wyleganie, gdy komponent o wiotkiej łodydze jest znacząco wyższy.

4.1. Jęczmień jary

Jęczmień jary jest rośliną niską. Przy znacznie wyższych roślinach wielu odmian roślin bobowatych grubonasiennych do mieszanek rekomendowano odmiany wyższe/ równe 70 cm, ale z uwzględnieniem wyników analizy odmian roślin strączkowych. Jednocześnie dokonano analizy rynku pod względem dostępności materiału siewnego. Uwzględniając powyższe uwarunkowania do mieszanek z grochem siewnym wytypowano odmianę Ismena (tab. 6).

Tabela 6. Odmiany jęczmienia jarego wyższe/równe 70 cm

Odmiana	Wysokość roślin (cm)
Pasjonat	77
Avatar	76
Rekrut	76
Rezus	75
Radek	75
Eldorado	75
Masimo	75
Mecenas	75
Magnus	75
Komplet	74

Narrator	74
NOS Playmaker	74
Burbon	74
Amaretto	74
Aristelle	74
Airway	73
Bente	73
Farmer	73
Jovita	73
Poemat	73
Pazur	72
Etoile	72
Brandon	72
Brigitta	71
Kakadu	71
KWS Vermont	71
Paustian	71
MHR Fajter	71
RGT Gagarin	71
Schiwago	71
SM Redstar	71
Trofeum	71
Pilote	70
MHR Krajan	70
Laser	70
Loxton	70
Bizon	70
Ismena	70

4.2. Owies

Uwzględniając wysokość źdźbeł odmian owsa, dostępność materiału siewnego na rynku i cechy odmian roślin strączkowych wysiewanych w mieszankach z owsem rekomendowano jego odmiany niższe od 95 cm (tab. 7). Do mieszanki z łubinami wybrano odmianę Alfa.

Tabela 7. Odmiany owsa niższe od 95 cm

Odmiana	Wysokość roślin (cm)
Paskal	94
Perun	94
Harnaś	94
Arkan	93
Armani	90
MHR Samuraj	87
Panteon	85
Alfa	85

4.3. Groch siewny

Z powodu silnego zróżnicowania wysokości roślin odmian grochu siewnego będącego w KR oraz analizy wysokości odmian jęczmienia jarego – komponenta w mieszankach rekomendowano do tego sposobu uprawy odmiany grochu o długości pędu w przedziale 75 – 85 cm. Do zasiewów w badaniach wstępnych wybrano odmianę Milwa, a następnie uwzględniając dostępność nasion na rynku, odmianę Grot (tab. 8).

Tabela 8. Odmiany grochu o pędzie długości 75-85 cm

Odmiana	Wysokość roślin (cm)
Turnia	85
Tytan	85
Grot	85
Asgard	85
Astronaute	84
Prosper	84
Orchestra	84
Sideral	83
Rivoli	83
Mandaryn	81
Arwena	78
Milwa	75

4.4. Łubin wąskolistny

Ze względu na niskie roślin odmian łubinu wąskolistnego do mieszanek w owsem rekomendowano najwyższe, 55 cm i wyższe (tab. 9). Uwzględniając rynek materiału siewnego w mieszanekach z owsem uprawiano łubin wąskolistny odmiany Bazalt, w badaniach wstępnych Swing.

Tabela 9. Odmiany łubinu wąskolistnego wyższe/równe 55 cm

Odmiana	Wysokość roślin (cm)
Rumba	58
Tango	57
Tytan	57
Bazalt	57
Samba	57
Neron	56
Jowisz	55
Koral	55
Swing	55

4.5. Łubin żółty

W wyniku analizy wysokości roślin łubinu żółtego, komponentów jego mieszanek i rynku materiału siewnego do doświadczeń polowych rekomendowano odmianę Salut (tab. 10).

Tabela 10. Odmiany łubinu żółtego wyższe/równe 60 cm

Odmiana	Wysokość roślin (cm)
Puma	65
Mister	62
Opal	62
Bursztyn	62
Diamant	62
Salut	61
Goldeneye	60

5. Elementy agrotechniki mieszanek zbożowo-strączkowych

Elementy i zabiegi agrotechniczne wchodzące w skład technologii uprawy mieszanek współrzędnych i na przemian rzędowych z uwzględnieniem maszyny będącej rezultatem projektu zestawiono w tabelach, odpowiednio:

- tabela 11 - mieszanki jęczmienia jarego z grochem siewnym,

Tabela 11. Elementy technologii uprawy mieszanki jęczmienia jarego z grochem siewnym

Element / zabieg agrotechniki	Mieszanka współrzędna	Mieszanka na przemian rzędowa	
	Jęczmień jary + Groch siewny	Jęczmień jary	Groch siewny
Gleba	żytni bardzo dobry	żytni bardzo dobry	żytni bardzo dobry
Przedplon	Pszenica ozima + międzyplon ścierniskowy	Pszenica ozima + międzyplon ścierniskowy	Pszenica ozima + międzyplon ścierniskowy
Uprawa roli	Strip-till one-pass	Strip-till one-pass	Strip-till one-pass
Nawożenie* azotem	0-80 kg N/ha	0-80 kg N/ha	0-80 kg N/ha
Termin siewu	marzec/kwiecień	marzec/kwiecień	marzec/kwiecień
Gęstość siewu	150 + 50 nasion/m ²	150 nasion/m ²	50 nasion/m ²
Rozstawa rzędów Mzuri	36 cm	72 cm	72 cm
Głębokość siewu	3-4 cm	2-3 cm	5-6 cm
Herbicyd	wg zaleceń dla obu gatunków: Boxer, Stomp Aqua, Butoxone	wg zaleceń dla obu gatunków: Boxer, Stomp Aqua, Butoxone	wg zaleceń dla obu gatunków: Boxer, Stomp Aqua, Butoxone
Fungicyd/insektycyd	w przypadku zagrożenia, wg zaleceń	w przypadku zagrożenia, wg zaleceń	w przypadku zagrożenia, wg zaleceń

* - nawożenie fosforem i potasem wynikające z zasobności gleby

- tabela 12 - mieszanki owsa z łubinem żółtym,

Tabela12. Elementy technologii uprawy mieszanki owsa z łubinem żółtym

Element / zabieg agrotechniki	Mieszanka współrzędna	Mieszanka na przemian rzędowa	
	Owies + Łubin żółty	Owies	Łubin żółty
Gleba	żytni dobry	żytni dobry	żytni dobry
Przedplon	Kukurydza	Kukurydza	Kukurydza
Uprawa roli	Strip-till one-pass	Strip-till one-pass	Strip-till one-pass
Nawożenie* azotem	40 kg N/ha	40 kg N/ha	Brak
Termin siewu	marzec/kwiecień	marzec/kwiecień	marzec/kwiecień
Gęstość siewu	250 + 50 nasion/m ²	250 nasion/m ²	50 nasion/m ²
Rozstawa rzędów Mzuri	36 cm	72 cm	72 cm
Głębokość siewu	3-4 cm	2-3 cm	3-4 cm
Herbicyd	wg zaleceń dla obu gatunków: Boxer, Stomp Aqua	wg zaleceń dla obu gatunków: Boxer, Stomp Aqua	wg zaleceń dla obu gatunków: Boxer, Stomp Aqua
Fungicyd/insektycyd	w przypadku zagrożenia, wg zaleceń	w przypadku zagrożenia, wg zaleceń	w przypadku zagrożenia, wg zaleceń

* - nawożenie fosforem i potasem wynikające z zasobności gleby

- tabela 13 - mieszanki owsa z łubinem wąskolistnym.

Tabela 13. Elementy technologii uprawy mieszanki owsa z łubinem wąskolistnym

Element / zabieg agrotechniki	Mieszanka współrzędna	Mieszanka na przemian rzędowa	
	Owies + Łubin wąskolistny	Owies	Łubin wąskolistny
Gleba	żytni dobry	żytni dobry	żytni dobry
Przedplon	Kukurydza	Kukurydza	Kukurydza
Uprawa roli	Strip-till one-pass	Strip-till one-pass	Strip-till one-pass
Nawożenie* azotem	40 kg N/ha	40 kg N/ha	Brak
Termin siewu	marzec/kwiecień	marzec/kwiecień	marzec/kwiecień
Gęstość siewu	250 + 60 nasion/m ²	250 nasion/m ²	60 nasion/m ²
Rozstawa rzędów	36 cm	72 cm	72 cm
Mzuri			
Głębokość siewu	3-4 cm	2-3 cm	3-4 cm
Herbicyd	wg zaleceń dla obu gatunków: Boxer, Stomp Aqua	wg zaleceń dla obu gatunków: Boxer, Stomp Aqua	wg zaleceń dla obu gatunków: Boxer, Stomp Aqua
Fungicyd/insektycyd	w przypadku zagrożenia, wg zaleceń	w przypadku zagrożenia, wg zaleceń	w przypadku zagrożenia, wg zaleceń

* - nawożenie fosforem i potasem wynikające z zasobności gleby

6. Badania polowe

W badaniach polowych – doświadczenia polowe – dokonano weryfikacji założeń projektowych w odniesieniu do możliwości uprawy zbóż jarych (jęczmień, owies) i roślin strączkowych (groch siewny, łubin żółty, łubin wąskolistny) w mieszankach na przemian rzędowych z użyciem maszyny Mzuri pracującej w technologii strip-till one-pass i porównania efektów takiej uprawy z tradycyjną, współrzedną uprawą tych roślin w mieszankach. .

6.1. Głębokość siewu nasion roślin strączkowych w mieszankach

Ważnym elementem agrotechniki roślin strączkowych jest głębokość siewu. Poszczególne gatunki, tj. groch siewny i łubiny różnią się biologią kiełkowania – kiełkowanie hipogeiczne i epigeiczne. Różnica ta determinuje głębokość siewu. Optymalna jej wielkość różni się o kilka centymetrów. Głębokość siewu łubinów jest zbliżona do głębokości siewu ziarna zbóż, natomiast głębokość siewu nasion grochu jest znacząco większa. Zatem optymalizacji tego parametru agrotechniki roślin poświęcono wiele prób polowych.

Bezpośrednio przed siewem mieszanek wykonano próby głębokości umieszczenia nasion poszczególnych komponentów w zasiewach na przemian rzędowych zwłaszcza przy zróżnicowanej głębokości ich siewu.

Pierwsze próby optymalizacji głębokości siewu i przykłady zbyt głębokiego siewu grochu (około 12-14 cm) – A, czy łubinu wąskolistnego (około 8-10 cm) – B w mieszankach na przemian rzędowych z gatunkami zbożowymi przedstawiają poniższe fotografie (fot. 10, 11).

Ostatecznie głębokość siewu grochu siewnego w mieszankach na przemian rzędowych z jęczmieniem jarym wynosiła 5,4-6,1 cm (tab. 14, 15), a łubinów w mieszankach na przemian rzędowych z owsem 3,7-4,5 cm (tab. 16-19). Głębokości te należy uznać za poprawne agrotechnicznie.

A

Fot. 10. Głębokość siewu grochu

B

Fot. 11. Głębokość siewu łubinu

Tabela 14. Głębokość siewu nasion grochu siewnego w mieszance współrzędnej i na przemian rzędowej z jęczmieniem jarym – I rok

Pomiar	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
1.	4,3	5,6
2.	3,5	6,5
3.	4,2	6,0
4.	3,6	6,2
5.	4,2	6,6
6.	4,5	5,7
7.	4,3	5,5
8.	3,1	5,9
9.	3,3	6,4
10.	3,8	6,6
średnio	3,9	6,1

Tabela 15. Głębokość siewu nasion grochu siewnego w mieszance współrzędnej i na przemian rzędowej z jęczmieniem jarym – II rok

Pomiar	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
1.	3,2	5,8
2.	3,5	5,6
3.	3,1	4,9
4.	3,9	5,6
5.	4,2	5,5
6.	3,2	5,7
7.	3,7	5,1
8.	4	4,9
9.	3,5	5,7
10.	3,7	5,2
średnio	3,6	5,4

Tabela 16. Głębokość siewu nasion łubinu żółtego w mieszance współrzędnej i na przemian rzędowej z owsem – I rok

Pomiar	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
1.	3,2	3,6
2.	3,0	3,5
3.	3,6	4,3
4.	4,0	4,8
5.	3,2	3,2
6.	3,1	3,7
7.	3,8	3,1
8.	4,5	3,3
9.	4,5	3,3
10.	3,2	4,0
średnio	3,6	3,7

Tabela 17. Głębokość siewu nasion łubinu żółtego w mieszance współrzędnej i na przemian rzędowej z owsem – II rok

Pomiar	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
1.	3,5	3,9
2.	4,3	4,6
3.	3,6	4,0
4.	3,9	4,3
5.	3,5	3,7
6.	4,1	4,6
7.	4,1	4,4
8.	3,4	3,9
9.	3,9	3,6
10.	3,7	4,0
średnio	3,8	4,1

Tabela 18. Głębokość siewu nasion łubinu wąskolistnego w mieszance współrzędnej i na przemian rzędowej z owsem – I rok

Pomiar	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
1.	3,6	4,6
2.	2,0	3,7
3.	2,9	5,0
4.	3,6	4,3
5.	3,7	3,8
6.	3,5	5,2
7.	4,0	4,7
8.	3,1	4,1
9.	4,4	5,3
10.	3,2	4,6
średnio	3,4	4,5

Tabela 19. Głębokość siewu nasion łubinu wąskolistnego w mieszance współrzędnej i na przemian rzędowej z owsem – II rok

Pomiar	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
1.	2,9	3,4
2.	3,6	3,2
3.	3,5	3,9
4.	2,7	3,6
5.	3,1	4,4
6.	2,9	4,4
7.	3,3	3,7
8.	3,6	4,3
9.	3,4	4,5
10.	3	3,6
średnio	3,2	3,9

6.2. Wschody i obsada roślin zbożowych

Zboża jare w mieszankach zarówno na przemian rzędowych, jak i współrzędnych wschodziły szybciej niż rośliny strączkowe.

6.2.1. Jęczmień jary

Obsada roślin jęczmienia jarego w mieszankach z grochem (fot. 12, 13) w obu rodzajach siewu mieszanki i obu latach badań była podobna (tab. 20-23). W mieszankach na przemian rzędowych polowa zdolność wschodów rośliny zbożowej wyniosła 86,0-88,3%, a w mieszankach współrzędnych 85,4-86,0%

Fot. 12. Jęczmień jary w mieszance współrzędnej z grochem – I rok badań

Tabela 20. Obsada jęczmienia jarego w mieszance współrzędnej z grochem siewnym – I rok

Pomiar	Obsada	Obsada określona		PZW
	szt./m2	szt./2 mb	szt./m2	%
1	150	86	118,1	78,8
2	150	87	119,5	79,7
3	150	94	129,1	86,1
4	150	98	134,6	89,7
5	150	80	109,9	73,3
6	150	91	125,0	83,3
7	150	101	138,7	92,5
8	150	93	127,7	85,2
9	150	98	134,6	89,7
10	150	95	130,5	87,0
11	150	77	105,8	70,5
12	150	105	144,2	96,2
13	150	103	141,5	94,3
14	150	97	133,2	88,8
15	150	96	131,9	87,9
16	150	72	98,9	65,9
17	150	98	134,6	89,7
18	150	104	142,9	95,2
19	150	96	131,9	87,9
20	150	95	130,5	87,0
średnia	150	93,3	128,2	85,4

Fot. 13. Jęczmień jary w mieszance na przemian rzędowej z grochem – I rok badań

Tabela 21. Obsada jęczmienia jarego w mieszance na przemian rzędowej z grochem siewnym – I rok badań

Pomiar	Obsada	Obsada określona		PZW
	szt./m2	szt./2 mb	szt./m2	%
1	150	96	131,9	87,9
2	150	101	138,7	92,5
3	150	88	120,9	80,6
4	150	95	130,5	87,0
5	150	103	141,5	94,3
6	150	90	123,6	82,4
7	150	94	129,1	86,1
8	150	105	144,2	96,2
9	150	99	136,0	90,7
10	150	87	119,5	79,7
11	150	84	115,4	76,9
12	150	88	120,9	80,6
13	150	93	127,7	85,2
14	150	97	133,2	88,8
15	150	88	120,9	80,6
16	150	106	145,6	97,1
17	150	101	138,7	92,5
18	150	89	122,3	81,5
19	150	94	129,1	86,1
20	150	81	111,3	74,2
średnia	150	94,0	129,1	86,0

Tabela 22. Obsada jęczmienia jarego w mieszance współrzędnej z grochem siewnym – II rok

Pomiar	Obsada zakładana	Obsada określona	PZW
	szt./m ²	szt./m ²	%
1	150	131,3	87,5
2	150	120,5	80,3
3	150	140,0	93,3
4	150	132,3	88,2
5	150	125,4	83,6
6	150	129,6	86,4
7	150	118,0	78,7
8	150	126,7	84,5
9	150	133,7	89,1
10	150	120,5	80,3
11	150	141,6	94,4
12	150	136,9	91,3
13	150	122,8	81,9
14	150	131,0	87,3
15	150	120,8	80,5
16	150	129,3	86,2
17	150	135,2	90,1
18	150	121,6	81,1
19	150	133,6	89,1
20	150	128,4	85,6
średnia	150	129,0	86,0

Tabela 23. Obsada jęczmienia jarego w mieszance na przemian rzędowej z grochem siewnym – II rok badań

Pomiar	Obsada zakładana	Obsada określona	PZW
	szt./m ²	szt./m ²	%
1	150	126,8	84,5
2	150	115,9	77,3
3	150	136,8	91,2
4	150	142,3	94,9
5	150	130,8	87,2
6	150	127,1	84,7
7	150	124,3	82,9
8	150	136,6	91,1
9	150	138	92,0
10	150	114,3	76,2
11	150	135	90,0
12	150	139,7	93,1
13	150	141,4	94,3
14	150	136,2	90,8
15	150	128,9	85,9
16	150	124,6	83,1
17	150	133,8	89,2
18	150	137	91,3
19	150	139,5	93,0
20	150	140,2	93,5
średnia	150	132,5	88,3

6.2.2. Owies

Wschody owsa i jego obsadę w mieszankach współrzędnej i na przemian rzędowej z łubinem wąskolistnym obrazują odpowiednio fot. 14 i fot. 15

Fot. 14. Owies w mieszance współrzędnej z łubinem wąskolistnym

Z zakładanej obsady owsa w mieszankach z łubinem wąskolistnym - 250 szt./m², po wschodach stwierdzano około 200 roślin na 1 m². Wynik ten był podobny w obu latach badań polowych i w obu rodzajach mieszanki (tab. 24-27).

Tabela 24. Obsada owsa w mieszance współrzędnej z łubinem wąskolistnym – I rok

Pomiar	Obsada	Obsada określona		PZW
	szt./m ²	szt./2 mb	szt./m ²	%
1	250	163	223,9	89,6
2	250	153	210,2	84,1
3	250	150	206,0	82,4
4	250	157	215,7	86,3
5	250	143	196,4	78,6
6	250	140	192,3	76,9
7	250	151	207,4	83,0
8	250	137	188,2	75,3
9	250	145	199,2	79,7
10	250	147	201,9	80,8
11	250	132	181,3	72,5
12	250	150	206,0	82,4
13	250	147	201,9	80,8
14	250	141	193,7	77,5
15	250	136	186,8	74,7
16	250	144	197,8	79,1
17	250	131	179,9	72,0
18	250	138	189,6	75,8
19	250	149	204,7	81,9
20	250	136	186,8	74,7
średnia	250	144,5	198,5	79,4

Fot. 15. Owies w mieszance na przemian rzędowej z łubinem wąskolistnym

Polowa zdolność wschodów owsa w współrzędnych mieszankach z łubinem wąskolistnym wyniosła 79,4-80,2%, a w mieszankach na przemian rzędowych 80,5-83,3% (tab. 24-27).

Tabela 25. Obsada owsa w mieszance na przemian rzędowej z łubinem wąskolistnym – I rok

Pomiar	Obsada	Obsada określona		PZW
	szt./m ²	szt./2 mb	szt./m ²	%
1	250	133	182,7	73,1
2	250	148	203,3	81,3
3	250	129	177,2	70,9
4	250	143	196,4	78,6
5	250	152	208,8	83,5
6	250	157	215,7	86,3
7	250	146	200,5	80,2
8	250	152	208,8	83,5
9	250	139	190,9	76,4
10	250	144	197,8	79,1
11	250	138	189,6	75,8
12	250	151	207,4	83,0
13	250	129	177,2	70,9
14	250	150	206,0	82,4
15	250	153	210,2	84,1
16	250	155	212,9	85,2
17	250	142	195,1	78,0
18	250	155	212,9	85,2
19	250	156	214,3	85,7
20	250	157	215,7	86,3
średnia	250	146,45	201,2	80,5

Tabela 26. Obsada owsa w mieszance współrzędnej z łubinem wąskolistnym – II rok

Pomiar	Obsada zakładana	Obsada określona	PZW
	szt./m ²	szt./m ²	%
1	250	214,5	85,8
2	250	203,2	81,3
3	250	188,9	75,6
4	250	205,4	82,2
5	250	189,1	75,6
6	250	190,7	76,3
7	250	208,3	83,3
8	250	216,2	86,5
9	250	205,8	82,3
10	250	216,4	86,6
11	250	195,5	78,2
12	250	182,1	72,8
13	250	180	72,0
14	250	197,3	78,9
15	250	208	83,2
16	250	220,6	88,2
17	250	198,4	79,4
18	250	204,8	81,9
19	250	190,9	76,4
20	250	195,6	78,2
średnia	250	200,6	80,2

Tabela 27. Obsada owsa w mieszance na przemian rzędowej z łubinem wąskolistnym – II rok

Pomiar	Obsada zakładana	Obsada określona	PZW
	szt./m ²	szt./m ²	%
1	250	197	78,8
2	250	213,8	85,5
3	250	221	88,4
4	250	214,6	85,8
5	250	223,9	89,6
6	250	205,1	82,0
7	250	216,6	86,6
8	250	195	78,0
9	250	188,3	75,3
10	250	204,3	81,7
11	250	216,9	86,8
12	250	222,6	89,0
13	250	216,8	86,7
14	250	192,5	77,0
15	250	190,7	76,3
16	250	197,3	78,9
17	250	209,4	83,8
18	250	217,2	86,9
19	250	206,4	82,6
20	250	216,9	86,8
średnia	250	208,3	83,3

Fotografie nr 16 i 17 przedstawiają łąny powstchodowe, odpowiednio mieszanki wstórzędnej i na przemian rzędowej owsa z łubinem żółtym.

Fot. 16. Owies w mieszance wstórzędnej z łubinem żółtym

Wschody i powschodowa obsada owsa w mieszankach z łubinem żółtym były podobne jak z łubinem wąskolistnym. Połowa zdolność wschodów w obu latach i obu rodzajach mieszanek zawierała się w granicach 79,5-83,6% (tab. 28-31).

Tabela 28. Obsada owsa w mieszance współrzędnej z łubinem żółtym – I rok

Pomiar	Obsada	Obsada określona		PZW
	szt./m ²	szt./2 mb	szt./m ²	%
1	250	146	200,5	80,2
2	250	156	214,3	85,7
3	250	158	217,0	86,8
4	250	145	199,2	79,7
5	250	151	207,4	83,0
6	250	154	211,5	84,6
7	250	143	196,4	78,6
8	250	139	190,9	76,4
9	250	157	215,7	86,3
10	250	137	188,2	75,3
11	250	154	211,5	84,6
12	250	145	199,2	79,7
13	250	156	214,3	85,7
14	250	146	200,5	80,2
15	250	133	182,7	73,1
16	250	152	208,8	83,5
17	250	136	186,8	74,7
18	250	145	199,2	79,7
19	250	151	207,4	83,0
20	250	154	211,5	84,6
średnia	250	147,9	203,2	81,3

Fot. 17. Owies w mieszance na przemian rzędowej z łubinem żółtym

Tabela 29. Obsada owsa w mieszance na przemian rzędowej z łubinem żółtym – I rok

Pomiar	Obsada	Obsada określona		PZW
	szt./m2	szt./2 mb	szt./m2	%
1	250	132	181,3	72,5
2	250	147	201,9	80,8
3	250	158	217,0	86,8
4	250	134	184,1	73,6
5	250	146	200,5	80,2
6	250	155	212,9	85,2
7	250	140	192,3	76,9
8	250	134	184,1	73,6
9	250	151	207,4	83,0
10	250	132	181,3	72,5
11	250	146	200,5	80,2
12	250	157	215,7	86,3
13	250	139	190,9	76,4
14	250	128	175,8	70,3
15	250	155	212,9	85,2
16	250	149	204,7	81,9
17	250	157	215,7	86,3
18	250	146	200,5	80,2
19	250	133	182,7	73,1
20	250	156	214,3	85,7
średnia	250	144,75	198,8	79,5

Tabela 30. Obsada owsa w mieszance współrzędnej z łubinem żółtym – II rok

Pomiar	Obsada zakładana	Obsada określona	PZW
	szt./m ²	szt./m ²	%
1	250	192,6	77,0
2	250	206,3	82,5
3	250	215,9	86,4
4	250	198,6	79,4
5	250	210	84,0
6	250	189,4	75,8
7	250	196,3	78,5
8	250	206,8	82,7
9	250	211,7	84,7
10	250	196,7	78,7
11	250	202,8	81,1
12	250	188,5	75,4
13	250	203,9	81,6
14	250	197,2	78,9
15	250	214,6	85,8
16	250	216,4	86,6
17	250	190,7	76,3
18	250	206,2	82,5
19	250	206,9	82,8
20	250	216,1	86,4
średnia	250	203,4	81,4

Tabela 31. Obsada owsa w mieszance na przemian rzędowej z łubinem żółtym – II rok

Pomiar	Obsada zakładana	Obsada określona	PZW
	szt./m ²	szt./m ²	%
1	250	208	83,2
2	250	220,4	88,2
3	250	206,9	82,8
4	250	196,6	78,6
5	250	210,3	84,1
6	250	218,5	87,4
7	250	205,8	82,3
8	250	186,4	74,6
9	250	206,7	82,7
10	250	215,4	86,2
11	250	211	84,4
12	250	208,3	83,3
13	250	219	87,6
14	250	214,7	85,9
15	250	189,4	75,8
16	250	199,1	79,6
17	250	208,3	83,3
18	250	220,9	88,4
19	250	213,2	85,3
20	250	223	89,2
średnia	250	209,1	83,6

6.3. Wschody i obsada roślin strączkowych

6.3.1. Groch siewny

W obu latach badań polowa zdolność grochu w mieszance na przemian rzadowej z jęczmieniem jarym była nieco lepsza niż w mieszance współrzędnej (tab. 32-35). Różnica wyniosła w pierwszym roku 2,1 punktu procentowego, a w drugim roku 3,0 p.p.

Tabela 32. Obsada grochu siewnego w mieszance współrzędnej z jęczmieniem jarym – I rok

Pomiar	Obsada	Obsada określona		PZW
	szt./m ²	szt./2 mb	szt./m ²	%
1	50	34	46,7	93,4
2	50	26	35,7	71,4
3	50	30	41,2	82,4
4	50	36	49,5	98,9
5	50	25	34,3	68,7
6	50	33	45,3	90,7
7	50	28	38,5	76,9
8	50	31	42,6	85,2
9	50	26	35,7	71,4
10	50	32	44,0	87,9
11	50	27	37,1	74,2
12	50	33	45,3	90,7
13	50	27	37,1	74,2
14	50	35	48,1	96,2
15	50	26	35,7	71,4
16	50	29	39,8	79,7
17	50	27	37,1	74,2
18	50	31	42,6	85,2
19	50	25	34,3	68,7
20	50	33	45,3	90,7
średnia	50	29,7	40,8	81,6

Tabela 33. Obsada grochu siewnego w mieszance na przemian rzędowej z jęczmieniem jarym – I rok badań

Pomiar	Obsada	Obsada określona		PZW
	szt./m ²	szt./2 mb	szt./m ²	%
1	50	34	46,7	93,4
2	50	30	41,2	82,4
3	50	35	48,1	96,2
4	50	30	41,2	82,4
5	50	31	42,6	85,2
6	50	27	37,1	74,2
7	50	27	37,1	74,2
8	50	30	41,2	82,4
9	50	28	38,5	76,9
10	50	32	44,0	87,9
11	50	31	42,6	85,2
12	50	27	37,1	74,2
13	50	33	45,3	90,7
14	50	33	45,3	90,7
15	50	28	38,5	76,9
16	50	26	35,7	71,4
17	50	31	42,6	85,2
18	50	29	39,8	79,7
19	50	34	46,7	93,4
20	50	33	45,3	90,7
średnia	50	30,5	41,8	83,7

Tabela 34. Obsada grochu siewnego w mieszance współrzędnej z jęczmieniem jarym – II rok

Pomiar	Obsada zakładana	Obsada określona	PZW
	szt./m2	szt./m2	%
1	50	40,5	81,0
2	50	42,3	84,6
3	50	38,6	77,2
4	50	43,1	86,2
5	50	35,0	70,0
6	50	33,7	67,4
7	50	39,6	79,2
8	50	42,8	85,6
9	50	39,1	78,2
10	50	42,6	85,2
11	50	45,5	91,0
12	50	40,9	81,8
13	50	42,4	84,8
14	50	37,3	74,6
15	50	38,7	77,4
16	50	32,8	65,6
17	50	36,6	73,2
18	50	42,6	85,2
19	50	46,0	92,0
20	50	37,5	75,0
średnia	50	39,9	79,8

Tabela 35. Obsada grochu siewnego w mieszance na przemian rzędowej z jęczmieniem jarym – II rok badań

Pomiar	Obsada zakładana	Obsada określona	PZW
	szt./m2	szt./m2	%
1	50	38,6	77,2
2	50	42,4	84,8
3	50	40,0	80,0
4	50	43,1	86,2
5	50	44,2	88,4
6	50	37,1	74,2
7	50	41,8	83,6
8	50	43,3	86,6
9	50	38,4	76,8
10	50	39,9	79,8
11	50	36,8	73,6
12	50	41,0	82,0
13	50	43,5	87,0
14	50	44,7	89,4
15	50	40,5	81,0
16	50	39,0	78,0
17	50	43,3	86,6
18	50	45,9	91,8
19	50	42,8	85,6
20	50	41,5	83,0
średnia	50	41,4	82,8

6.3.2. Łubin żółty

Obsada łubinu żółtego w mieszankach z owsem przy zakładanych 50 szt./m² wyniosła w warunkach polowych 38,2-42,0 szt./m² (tab. 36-39). Polowa zdolność wschodów rośliny strączkowej w mieszankach na przemian rzędowych była o 3,1-3,8 punktów procentowych większa niż w mieszankach współrzędnych.

Tabela 36. Obsada łubinu żółtego w mieszance współrzędnej z owsem – I rok

Pomiar	Obsada	Obsada określona		PZW
	szt./m ²	szt./2 mb	szt./m ²	%
1	50	30	41,2	82,4
2	50	25	34,3	68,7
3	50	31	42,6	85,2
4	50	27	37,1	74,2
5	50	26	35,7	71,4
6	50	30	41,2	82,4
7	50	32	44,0	87,9
8	50	26	35,7	71,4
9	50	29	39,8	79,7
10	50	24	33,0	65,9
11	50	28	38,5	76,9
12	50	23	31,6	63,2
13	50	30	41,2	82,4
14	50	30	41,2	82,4
15	50	29	39,8	79,7
16	50	25	34,3	68,7
17	50	28	38,5	76,9
18	50	30	41,2	82,4
19	50	26	35,7	71,4
20	50	27	37,1	74,2
średnia	50	27,8	38,2	76,4

Tabela 37. Obsada łubinu żółtego w mieszance na przemian rzędowej z owsem – I rok

Pomiar	Obsada	Obsada określona		PZW
	szt./m2	szt./2 mb	szt./m2	%
1	50	26	35,7	71,4
2	50	34	46,7	93,4
3	50	34	46,7	93,4
4	50	27	37,1	74,2
5	50	33	45,3	90,7
6	50	30	41,2	82,4
7	50	25	34,3	68,7
8	50	25	34,3	68,7
9	50	32	44,0	87,9
10	50	31	42,6	85,2
11	50	25	34,3	68,7
12	50	31	42,6	85,2
13	50	24	33,0	65,9
14	50	32	44,0	87,9
15	50	30	41,2	82,4
16	50	33	45,3	90,7
17	50	26	35,7	71,4
18	50	31	42,6	85,2
19	50	24	33,0	65,9
20	50	31	42,6	85,2
średnia	50	29,2	40,1	80,2

Tabela 38. Obsada łąbinu żółtego w mieszance współrzędnej z owsem – II rok

Pomiar	Obsada zakładana	Obsada określona	PZW
	szt./m2	szt./m2	%
1	50	42,5	85,0
2	50	40,9	81,8
3	50	41,6	83,2
4	50	37,9	75,8
5	50	35,4	70,8
6	50	40,8	81,6
7	50	38,2	76,4
8	50	42,4	84,8
9	50	38,7	77,4
10	50	41,6	83,2
11	50	42,9	85,8
12	50	39,3	78,6
13	50	43,6	87,2
14	50	36,8	73,6
15	50	43,4	86,8
16	50	44,4	88,8
17	50	38,6	77,2
18	50	40,7	81,4
19	50	42,4	84,8
20	50	38,2	76,4
średnia	50	40,5	81,0

Tabela 39. Obsada łubinu żółtego w mieszance na przemian rzędowej z owsem – II rok

Pomiar	Obsada zakładana	Obsada określona	PZW
	szt./m2	szt./m2	%
1	50	41,9	83,8
2	50	46,2	92,4
3	50	38,6	77,2
4	50	42,3	84,6
5	50	44,8	89,6
6	50	37,5	75,0
7	50	38,3	76,6
8	50	45,6	91,2
9	50	39,9	79,8
10	50	44,7	89,4
11	50	42,6	85,2
12	50	44,1	88,2
13	50	45,0	90,0
14	50	38,4	76,8
15	50	39,9	79,8
16	50	40,6	81,2
17	50	42,7	85,4
18	50	44,3	88,6
19	50	39,4	78,8
20	50	43,8	87,6
średnia	50	42,0	84,1

6.3.3. Łubin wąskolistny

W tabelach 40-43 przedstawiono obsadę roślin łąbinu wąskolistnego po wschodach przy wysiewie 60 kielkujących nasion na 1 m². W zależności od roku i rodzaju mieszanki stwierdzono od 41,6 szt./m² do 50,3 szt./m². Połowa zdolność wschodów łąbinu wąskolistnego w mieszankach na przemian rzędowych była o 3,9-4,9 p.p. większa niż w mieszankach współrzędnych.

Tabela 40. Obsada łąbinu wąskolistnego w mieszance współrzędnej z owsem – I rok

Pomiar	Obsada	Obsada określona		PZW
	szt./m ²	szt./2 mb	szt./m ²	%
1	60	28	38,5	64,1
2	60	33	45,3	75,5
3	60	34	46,7	77,8
4	60	27	37,1	61,8
5	60	26	35,7	59,5
6	60	32	44,0	73,3
7	60	30	41,2	68,7
8	60	34	46,7	77,8
9	60	31	42,6	71,0
10	60	36	49,5	82,4
11	60	31	42,6	71,0
12	60	26	35,7	59,5
13	60	28	38,5	64,1
14	60	24	33,0	54,9
15	60	27	37,1	61,8
16	60	32	44,0	73,3
17	60	35	48,1	80,1
18	60	30	41,2	68,7
19	60	33	45,3	75,5
20	60	28	38,5	64,1
średnia	60	30,3	41,6	69,3

Tabela 41. Obsada łąbinu wąskolistnego w mieszance na przemian rzędowej z owsem – I rok

Pomiar	Obsada	Obsada określona		PZW
	szt./m2	szt./2 mb	szt./m2	%
1	60	33	45,3	75,5
2	60	36	49,5	82,4
3	60	25	34,3	57,2
4	60	27	37,1	61,8
5	60	35	48,1	80,1
6	60	33	45,3	75,5
7	60	36	49,5	82,4
8	60	31	42,6	71,0
9	60	28	38,5	64,1
10	60	32	44,0	73,3
11	60	37	50,8	84,7
12	60	35	48,1	80,1
13	60	30	41,2	68,7
14	60	28	38,5	64,1
15	60	33	45,3	75,5
16	60	36	49,5	82,4
17	60	35	48,1	80,1
18	60	36	49,5	82,4
19	60	28	38,5	64,1
20	60	34	46,7	77,8
średnia	60	32,4	44,5	74,2

Tabela 42. Obsada łubinu wąskolistnego w mieszance współrzędnej z owsem – II rok

Pomiar	Obsada zakładana	Obsada określona	PZW
	szt./m ²	szt./m ²	%
1	60,0	53,0	88,3
2	60,0	46,7	77,8
3	60,0	45,3	75,5
4	60,0	50,8	84,7
5	60,0	46,5	77,5
6	60,0	48,9	81,5
7	60,0	45,5	75,8
8	60,0	46,1	76,8
9	60,0	49,7	82,8
10	60,0	52,0	86,7
11	60,0	46,6	77,7
12	60,0	49,4	82,3
13	60,0	47,8	79,7
14	60,0	50,3	83,8
15	60,0	45,9	76,5
16	60,0	44,0	73,3
17	60,0	46,7	77,8
18	60,0	48,2	80,3
19	60,0	45,4	75,7
20	60,0	50,3	83,8
średnia	60,0	48,0	79,9

Tabela 43. Obsada łąbinu wąskolistnego w mieszance na przemian rzędowej z owsem – II rok

Pomiar	Obsada zakładana	Obsada określona	PZW
	szt./m2	szt./m2	%
1	60,0	52,6	87,7
2	60,0	46,7	77,8
3	60,0	48,1	80,2
4	60,0	52,6	87,7
5	60,0	49,0	81,7
6	60,0	47,3	78,8
7	60,0	50,9	84,8
8	60,0	48,6	81,0
9	60,0	53,5	89,2
10	60,0	53,5	89,2
11	60,0	50,8	84,7
12	60,0	49,3	82,2
13	60,0	52,1	86,8
14	60,0	49,7	82,8
15	60,0	53,5	89,2
16	60,0	47,6	79,3
17	60,0	50,1	83,5
18	60,0	50,4	84,0
19	60,0	48,3	80,5
20	60,0	51,2	85,3
średnia	60,0	50,3	83,8

6.4. Ocena bonitacyjna mieszanek zbożowo-strączkowych

Mieszanki oceniono bonitacyjnie w kilku fazach wzrostowo-rozwojowych poczynając od stanu po wschodach i uformowaniu się łąnu wynikającego z obsady roślin będącej wynikiem warunków agro-siedliskowych i sposobu siewu aż do dojrzewania – faza BBCH 89 rośliny zbożowej.

W ocenie, którą dokumentowano fotograficznie, przyjęto skalę dziewięciostopniową, gdzie:

1° – stan bardzo słaby

9° – stan bardzo dobry

6.4.1. Faza wschodów i uformowania się łąnu

Stan roślin i formujących się łąnów mieszanek przedstawiają fotografie 18-23. W początkowym okresie wzrostu, po uformowaniu się łąnów najlepszą ocenę uzyskały:

- na przemian rzędowa mieszanka owsa z łubinem wąskolistnym – bonitacja 8,0
- na przemian rzędowa mieszanka jęczmienia jarego z grochem siewnym – bonitacja 7,5

Najgorzej ocenionymi były mieszanki:

- na przemian rzędowa mieszanka owsa z łubinem żółtym – bonitacja 6,2
- współrzędna mieszanka owsa z łubinem żółtym – bonitacja 6,9

Fot. 18. Na przemian rzędowa mieszanka jęczmienia jarego z grochem siewnym – **bonitacja 7,5**

Fot. 19. Współrzędna mieszanka jęczmienia jarego z grochem siewnym – **bonitacja 7,1**

Fot. 20. Na przemian rzędowa mieszanka owsa z łubinem żółtym – **bonitacja 6,2**

Fot. 21. Współrzędna mieszanka owsa z łubinem żółtym – **bonitacja 6,9**

Fot. 22. Na przemian rzędowa mieszanka owsa z łubinem wąskolistnym – **bonitacja 8,0**

Fot. 23. Współrzędna mieszanka owsa z łubinem wąskolistnym – **bonitacja 7,4**

6.4.2. Faza BBCH 31-32 rośliny zbożowej

W fazie BBCH 31-32 najbardziej wyrównane i w najlepszej kondycji łany tworzyły mieszanki:

- na przemian rzędowa jęczmienia jarego z grochem siewnym – 8,0 (tab. 45, fot. 25)
- na przemian rzędowa owsa z łubinem wąskolistnym – 8, 0 (tab. 49, fot. 29)

Najgorzej ocenioną była mieszanka na przemian rzędowa owsa z łubinem żółtym – bonitacja 6,7 (tab. 47, fot. 27).

Tabela 44. Ocena bonitacyjna współrzędnej mieszanki jęczmienia jarego z grochem siewnym

Miejsce oceny	Komponent		Mieszanka
	jęczmień jary	groch siewny	
1.	8	7	7
2.	7	7	7
3.	8	8	8
4.	9	7	7
5.	8	7	7
6.	8	6	7
7.	9	7	7
8.	7	8	7
9.	8	7	7
10.	8	8	8
średnio	8,0	7,2	7,2

1 – Ocena bardzo słaba

9 – Ocena bardzo dobra

Fot. 24. Współrzędna mieszanka jęczmienia jarego z grochem siewnym

Tabela 45. Ocena bonitacyjna na przemian rzędowej mieszanki jęczmienia jarego z grochem siewnym

Miejsce oceny	Komponent		Mieszanka
	jęczmień jary	groch siewny	
1.	8	7	8
2.	8	8	8
3.	9	9	9
4.	8	7	8
5.	7	7	7
6.	9	8	8
7.	8	8	8
8.	8	8	8
9.	7	9	8
10.	8	8	8
średnio	8,0	7,9	8,0

1 – Ocena bardzo słaba

9 – Ocena bardzo dobra

Fot. 25. Na przemian rzędowa mieszanka jęczmienia jarego z grochem siewnym

Tabela 46. Ocena bonitacyjna współrzędnej mieszanki owsa z łubinem żółtym

Miejsce oceny	Komponent		Mieszanka
	owies	łubin żółty	
1.	7	7	7
2.	8	5	7
3.	8	8	8
4.	7	6	7
5.	7	8	7
6.	7	8	8
7.	8	7	7
8.	8	7	7
9.	8	6	6
10.	7	7	7
średnio	7,5	6,9	7,1

1 – Ocena bardzo słaba

9 – Ocena bardzo dobra

Fot. 26. Współrzędna mieszanka owsa z łubinem żółtym

Tabela 47. Ocena bonitacyjna na przemian rzędowej mieszanki owsa z łubinem żółtym

Miejsce oceny	Komponent		Mieszanka
	owies	łubin żółty	
1.	7	6	7
2.	8	7	8
3.	6	6	5
4.	8	7	7
5.	8	6	7
6.	7	6	7
7.	7	7	8
8.	6	5	5
9.	8	7	7
10.	7	7	6
średnio	7,5	7,0	6,7

1 – Ocena bardzo słaba

9 – Ocena bardzo dobra

Fot. 27. Na przemian rzędowa mieszanka owsa z łubinem żółtym

Tabela 48. Ocena bonitacyjna współrzędnej mieszanki owsa z łubinem wąskolistnym

Miejsce oceny	Komponent		Mieszanka
	owies	łubin wąskolistny	
1.	8	7	8
2.	7	5	6
3.	9	6	7
4.	6	6	6
5.	8	7	7
6.	9	8	8
7.	8	9	9
8.	7	7	7
9.	7	7	7
10.	8	7	8
średnio	7,7	6,9	7,3

1 – Ocena bardzo słaba

9 – Ocena bardzo dobra

Fot. 28. Współrzędna mieszanka owsa z łubinem wąskolistnym

Tabela 49. Ocena bonitacyjna na przemian rzędowej mieszanki owsa z łubinem wąskolistnym

Miejsce oceny	Komponent		Mieszanka
	jęczmień jary	łubin wąskolistny	
1.	9	8	8
2.	8	9	8
3.	8	8	8
4.	7	7	7
5.	8	8	8
6.	8	9	9
7.	9	9	9
8.	8	8	8
9.	7	8	7
10.	7	8	8
średnio	7,9	8,2	8,0

1 – Ocena bardzo słaba

9 – Ocena bardzo dobra

Fot. 29. Na przemian rzędowa mieszanka owsa z łubinem wąskolistnym

6.4.3. Faza BBCH 89 rośliny zbożowej

Przed zbiorem, w fazie BBCH 89 najlepiej ocenionymi mieszankami ze względu na zwartość i równomierność łanu były:

- na przemian rzędowa mieszanka jęczmienia jarego z grochem siewnym – bonitacja 8,2 (tab. 51, fot. 31)
- na przemian rzędowa mieszanka owsa z łubinem żółtym – bonitacja 8,0 (tab. 53, fot. 33)

Najgorzej ocenionymi były natomiast mieszanki:

- współrzędna owsa z łubinem żółtym – bonitacja 7,0 (tab. 52, fot. 32)
- współrzędna owsa z łubinem wąskolistnym – bonitacja 6,9 (tab. 54, fot. 34)

Tabela 50. Ocena bonitacyjna współrzędnej mieszanki jęczmienia jarego z grochem siewnym

Miejsce oceny	Komponent		Mieszanka
	jęczmień jary	groch siewny	
1.	8	6	7
2.	9	7	8
3.	7	7	7
4.	9	6	8
5.	8	8	8
6.	8	6	7
7.	8	7	7
8.	9	6	7
9.	9	6	7
10.	7	7	7
średnio	8,2	6,6	7,3

1 – Ocena bardzo słaba

9 – Ocena bardzo dobra

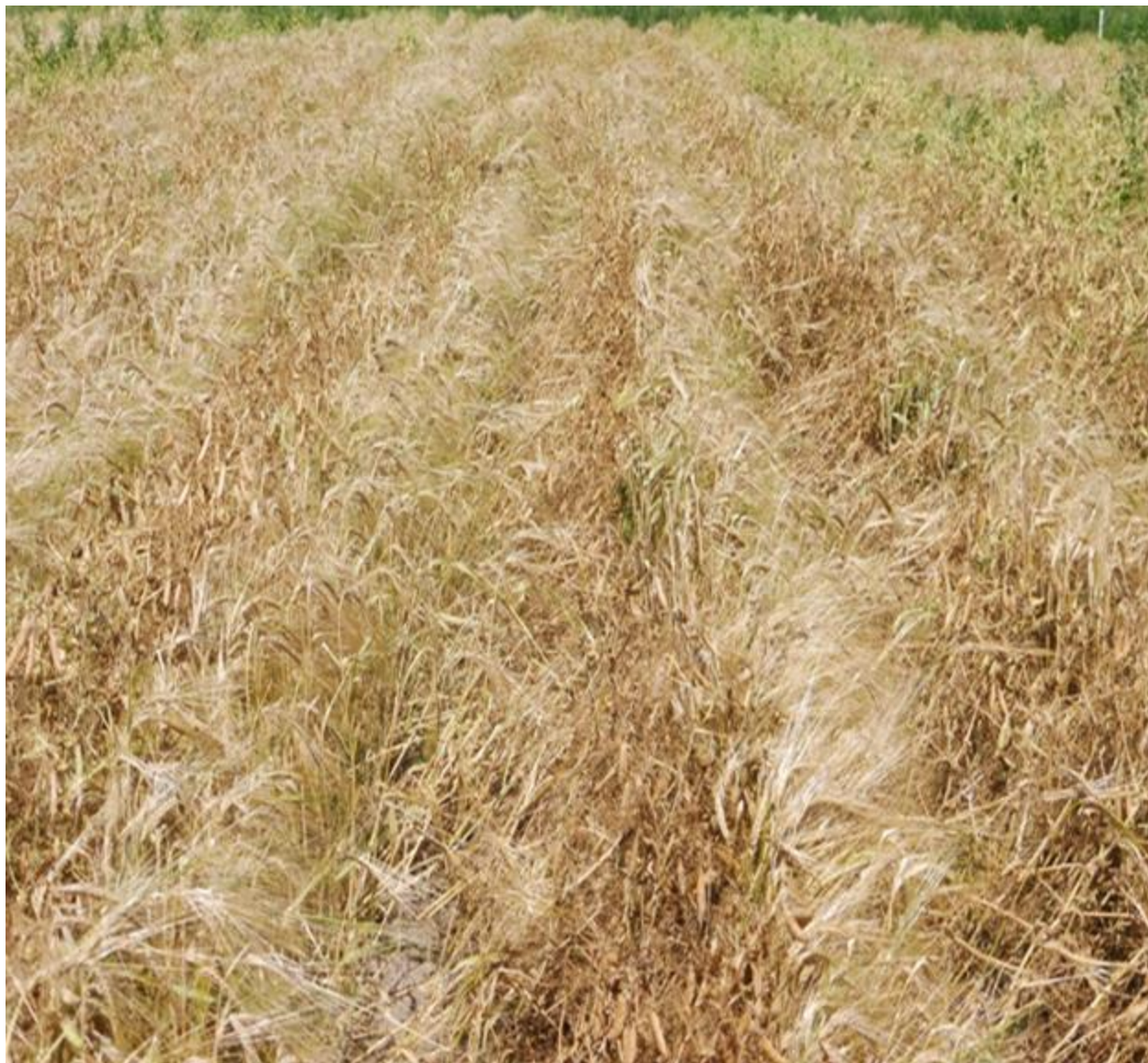
Fot. 30. Współrzędna mieszanka jęczmienia jarego z grochem siewnym

Tabela 51. Ocena bonitacyjna na przemian rzędowej mieszanki jęczmienia jarego z grochem siewnym

Miejsce oceny	Komponent		Mieszanka
	jęczmień jary	groch siewny	
1.	7	8	8
2.	8	9	9
3.	8	8	9
4.	8	9	8
5.	7	7	7
6.	8	7	8
7.	9	8	9
8.	8	8	8
9.	7	9	8
10.	7	8	8
średnio	7,7	8,1	8,2

1 – Ocena bardzo słaba

9 – Ocena bardzo dobra

Fot. 31. Na przemian rzędowa mieszanka jęczmienia jarego z grochem siewnym

Tabela 52. Ocena bonitacyjna współrzędnej mieszanki owsa z łubinem żółtym

Miejsce oceny	Komponent		Mieszanka
	owies	łubin żółty	
1.	7	6	7
2.	7	5	6
3.	8	7	8
4.	6	6	6
5.	7	8	8
6.	6	8	7
7.	7	7	7
8.	7	7	7
9.	8	6	7
10.	7	7	7
średnio	7,0	6,7	7,0

1 – Ocena bardzo słaba

9 – Ocena bardzo dobra

Fot. 32. Współrzędna mieszanka owsa z łubinem żółtym

Tabela 53. Ocena bonitacyjna na przemian rzędowej mieszanki owsa z łubinem żółtym

Miejsce oceny	Komponent		Mieszanka
	owies	łubin żółty	
1.	8	8	8
2.	9	7	8
3.	7	8	8
4.	8	9	9
5.	8	8	8
6.	7	7	7
7.	8	8	8
8.	7	9	8
9.	8	8	8
10.	8	8	8
średnio	7,8	8,0	8,0

1 – Ocena bardzo słaba

9 – Ocena bardzo dobra

Fot. 33. Na przemian rzędowa mieszanka owsa z łubinem żółtym

Tabela 54. Ocena bonitacyjna współrzędnej mieszanki owsa z łubinem wąskolistnym

Miejsce oceny	Komponent		Mieszanka
	owies	łubin wąskolistny	
1.	8	4	6
2.	8	5	7
3.	9	6	8
4.	8	5	6
5.	7	6	6
6.	9	6	8
7.	8	5	7
8.	8	4	6
9.	7	6	7
10.	9	5	8
średnio	8,1	5,2	6,9

1 – Ocena bardzo słaba

9 – Ocena bardzo dobra

Fot. 34. Współrzędna mieszanka owsa z łubinem wąskolistnym

Tabela 55. Ocena bonitacyjna na przemian rzędowej mieszanki owsa z łubinem wąskolistnym

Miejsce oceny	Komponent		Mieszanka
	jęczmień jary	łubin wąskolistny	
1.	8	8	8
2.	8	8	8
3.	7	7	7
4.	7	7	7
5.	8	8	8
6.	7	8	8
7.	9	9	9
8.	8	8	8
9.	8	9	8
10.	7	8	8
średnio	7,7	8,0	7,9

1 – Ocena bardzo słaba

9 – Ocena bardzo dobra

Fot. 35. Na przemian rzędowa mieszanka owsa z łubinem wąskolistnym

6.5. Zachwaszczenia mieszanek

W okresie przejścia roślin z faz wegetatywnych w generatywne oceniono zachwaszczenie poszczególnych mieszanek na fragmentach pól (poletek), na których nie stosowano chemicznej ochrony celem określenia naturalnego potencjału ograniczania zachwaszczenia przez mieszanki zbożowo-strączkowe w zależności od ich komponentów i sposobu siewu.

Stopień zachwaszczenia mieszanek przedstawiają:

- jęczmienia jarego z grochem siewnym
  - współrzędna (fot. 36),
  - na przemian rzędowa (fot. 37)
- - owsa z łubinem żółtym
  - współrzędna (fot. 38),
  - na przemian rzędowa (fot. 39)
- - owsa z łubinem wąskolistnym
  - współrzędna (fot. 40),
  - na przemian rzędowa (fot. 41).

Fot. 36. Jęczmień jary z grochem siewnym – mieszanka współrzędna

Fot. 37. Jęczmień jary z grochem siewnym – mieszanka na przemian rzędowa

Fot. 38. Owies z łubinem żółtym – mieszanka współrzędna

Fot. 39. Owies z łubinem żółtym – mieszanka na przemian rzędowa

Fot. 40. Owies z łubinem wąskolistnym – mieszanka współrzędna

Fot. 41. Owies z łubinem wąskolistnym – mieszanka na przemian rzędowa

6.6. Ocena skuteczności odchwaszczania

Ocena bonitacyjna w skali 9° zachwaszczenia mieszanek po zastosowaniu herbicydów (1° – brak chwastów, pełna skuteczność odchwaszczania; 9° – bardzo silne zachwaszczenie, brak skuteczności odchwaszczania) wykazała, że mieszanki były skutecznie odchwaszczane, a pojedyncze egzemplarze chwastów w większym nasileniu występowały w mieszankach współrzędnych (tab. 56, 57).

Tabela 56. Zachwaszczenie mieszanek roślin strączkowych z jęczmieniem jarym

Mieszanka	Ocena w skali 9-cio stopniowej				
	powtórzenia				średnio
Jęczmień + Groch*	3	4	4	3	3,5
Jęczmień/Groch**	3	3	3	2	2,8

* - mieszanka na przemian rzędowa

** - mieszanka współrzędna

Tabela 57. Zachwaszczenie mieszanek roślin strączkowych z owsem

Mieszanka	Ocena w skali 9-cio stopniowej				
	powtórzenia				średnio
Owies + Łubin wąskolistny*	4	4	5	4	4,3
Owies/Łubin wąskolistny**	3	3	4	3	3,3
Owies + Łubin żółty*	3	3	5	4	3,8
Owies/Łubin żółty**	2	2	3	3	2,5

* - mieszanka na przemian rzędowa

** - mieszanka współrzędna

6.7. Produkcyjność roślin w mieszankach

W okresie wegetacji mieszanek sukcesywnie kontrolowano rozwój roślin oraz kształtowanie się łąnów mieszanek współrzędnych i na przemian rzędowych zbóż jarych z roślinami bobowatymi grubonasiennymi. W fazach kłoszenie/kwitnienie (BBCH 4./5.) i dojrzewanie (BBCH 8.) pobierano materiał roślinny w celu określenia produktywności roślin w zależności od rodzaju mieszanki (skład gatunkowy) i sposobu jej siewu.

6.7.1. Łany mieszanek – dokumentacja fotograficzna

W okresie intensywnego wzrostu roślin, a następnie dojrzewania dokumentowano stan i dynamikę zmian łąnów i ich komponentów gatunkowych poszczególnych rodzajów mieszanek. Stan roślin i całych łąnów mieszanek w fazie kłoszenia/kwitnienia (BBCH 4./5.) i dojrzewania (BBCH 8.) przedstawiają fot. 42-57. W fazie kłoszenia/kwitnienia i w fazie dojrzewania roślin pobierano również materiał roślinny w celu określenia produkcji biomasy komponentów i całych łąnów mieszanek.

Fot. 42. Na przemian rzędowa mieszanka jęczmienia jarego z grochem siewnym

Fot. 43. Współrzędna mieszanka jęczmienia jarego z grochem siewnym

Fot. 44. Na przemian rzędowa mieszanka owsa z łubinem wąskolistnym

Fot. 45. Współrzędna mieszanka owsa z łubinem wąskolistnym

Fot. 46. Na przemian rzędowa mieszanka owsa z łubinem żółtym

Fot. 47. Współrzędna mieszanka owsa z łubinem żółtym

Fot. 48. Jęczmień jary w fazie kłoszenia

Fot. 49. Jęczmień jary w fazie dojrzewania

Fot. 50. Owies w fazie wiechowania

Fot. 51. Owies w fazie dojrzewania

Fot. 52. Groch siewny w fazie zawiązywania strąków

Fot. 53. Groch siewny w fazie dojrzewania

Fot. 54. Łubin żółty w fazie kwitnienia

Fot. 55. Łubin żółty w fazie dojrzewania

Fot. 56. Łubin wąskolistny w fazie zawiązywania strąków

Fot. 57. Łubin wąskolistny w fazie dojrzewania

6.7.2. Biomasa roślin w fazie kłoszenie/kwitnienie

Zboża jare, jęczmień i owies, w fazie kłoszenia występujące w łąkach współrzędnych z grochem siewnym wytwarzały większą biomasa niż w mieszankach na przemian rzędowych o 88,8 g świeżej masy na 1 m² (tab. 58). Także biomasa owsa w tej fazie rozwojowej w mieszankach z łubinem wąskolistnym i łubinem żółtym w mieszankach współrzędnych była większa odpowiednio o 103,8 g ś.m./m² i 92,6 g ś.m./m² niż w mieszankach na przemian rzędowych (tab. 59).

Tabela 58. Produkcyjność jęczmienia jarego w mieszankach w fazie kłoszenia (g ś.m./m²)

Jęczmień +	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Groch	557,1	468,3

Tabela 59. Produkcyjność owsa w mieszankach w fazie wiechowania (g ś.m./m²)

Owies +	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Łubin wąskolistny	624,2	520,4
Łubin żółty	588,9	496,3

Ilość biomasy wytworzonej przez rośliny strączkowe, w przypadku każdego gatunku, uprawiane w mieszankach na przemian rzędowych ze zbożami jarymi była większa niż w mieszankach współrzędnych. Różnica wyniosła:

- groch siewny z jęczmieniem jarym – 85,1 g ś.m./m² (tab. 60),
- łubin wąskolistny z owsem – 76,2 g ś.m./m² (tab. 61),
- łubin żółty z owsem – 82,5 g ś.m./m² (tab. 62).

Tabela 60. Produkcyjność grochu siewnego w mieszankach w fazie kwitnienia (g ś.m./m²)

Groch +	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Jęczmień	261,7	346,8

Tabela 61. Produkcyjność łubinu wąskolistnego w mieszankach w fazie kwitnienia (g ś.m./m²)

Łubin wąskolistny +	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	294,7	370,9

Tabela 62. Produkcyjność łubinu żółtego w mieszankach w fazie kwitnienia (g ś.m./m²)

Łubin żółty +	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	349,2	431,7

6.7.3. Biomasa roślin w fazie dojrzewania

W fazie dojrzewania biomasa jęczmienia jarego i owsa w łąkach współrzędnych odpowiednio z grochem siewnym oraz łubinami wąskolistnym i żółtym była większa niż roślin współwystępujących w mieszankach na przemian rzędowych. Różnica ilości biomasy (g ś.m./m²) wyniosła 44,6 g – jęczmień jary z grochem siewnym (tab. 63) oraz 39,1 g i 41,4 g – owies z łubinami (tab. 64).

Tabela 63. Produkcyjność jęczmienia jarego w mieszankach w fazie dojrzewania (g ś.m./m²)

Jęczmień +	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Groch	804,9	760,3

Tabela 64. Produkcyjność owsa w mieszankach w fazie dojrzewania (g ś.m./m²)

Owies +	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Łubin wąskolistny	902,8	863,7
Łubin żółty	884,3	842,9

Końcowa produktywność roślin bobowatych grubonasiennych (strączkowych) w mieszankach na przemian rzędowych ze zbożami jarymi była większa niż w mieszankach współrzędnych. Różnica biomasy w fazie dojrzewania wyniosła odpowiednio:

- groch siewny z jęczmieniem jarym – 190,5 g ś.m./m² (tab. 65),
- łubin wąskolistny z owsem – 271,5 g ś.m./m² (tab. 66),
- łubin żółty z owsem – 225,3 g ś.m./m² (tab. 67).

Tabela 65. Produkcyjność grochu w mieszankach w fazie dojrzewania (g ś.m./m²)

Groch +	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Jęczmień	326,2	516,7

Tabela 66. Produkcyjność łubinu wąskolistnego w mieszankach w fazie dojrzewania (g ś.m./m²)

Łubin wąskolistny +	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	390,5	662,0

Tabela 67. Produkcyjność łubinu żółtego w mieszankach w fazie dojrzewania (g ś.m./m²)

Łubin żółty +	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	470,3	695,6

6.8. Elementy plonowania

6.8.1. Kłosy, wiechy, strąki - dokumentacja fotograficzna

W fazie dojrzałości pełnej pobrano materiał roślinny w celu określenia elementów plonowania. Z losowo wybranych czterech miejsc (odcinków rzędów) wrywano wszystkie rośliny na długości 0,25 m każdy. Materiał roślinny łączono w celu uśrednienia próbki. Policzano występujące źdźbła roślin zbożowych – jęczmienia jarego i owsa oraz pędy roślin strączkowych: groch siewny, łubin wąskolistny, łubin żółty. Ze wszystkich roślin obcięto owocostany (kłosy, wiechy) zbóż i strąki bobowatych grubonasiennych. Próbki tak pobranego materiału roślinnego, w tym: kłosy, wiechy i strąki udokumentowano fotografiami nr 58 – 69.

Fot. 58. Materiał roślinny na przemian rzędowej mieszanki jęczmienia jarego i grochu do oceny elementów plonowania

Fot. 59. Strąki i kłosy na przemian rzędowej mieszanki jęczmienia jarego i grochu siewnego

Fot. 60. Materiał roślinny współrzędnej mieszanki jęczmienia jarego i grochu do oceny elementów plonowania

Fot. 61. Strąki i kłosy współrzędnej mieszanki jęczmienia jarego i grochu siewnego

Fot. 62. Materiał roślinny na przemian rzędowej mieszanki owsa i łubinu wąskolistnego do oceny elementów plonowania

Fot. 63. Wiechy i strąki na przemian rzędowej mieszanki owsa i łubinu wąskolistnego

Fot. 64. Materiał roślinny współrzędnej mieszanki owsa i łubinu wąskolistnego do oceny elementów plonowania

Fot. 65. Wiechy i strąki współrzędnej mieszanki owsa i łubinu wąskolistnego

Fot. 66. Materiał roślinny na przemian rzędowej mieszanki owsa i łubinu żółtego do oceny elementów plonowania

Fot. 67. Wiechy i strąki na przemian rzędowej mieszanki owsa i łubinu żółtego

Fot. 68. Materiał roślinny współrzędnej mieszanki owsa i łubinu żółtego do oceny elementów plonowania

Fot. 69. Wiechy i strąki współrzędnej mieszanki owsa i łubinu żółtego

6.8.2. Obsada źdźbeł/pędów

Obsada źdźbeł roślin zbożowych przed zbiorem w mieszankach współrzędnych z roślinami strączkowymi była nieco większa niż w mieszankach na przemian rzędowych. Różnica wyniosła:

- jęczmień jary z grochem siewnym – 35,7 szt./m² (tab. 68),
- owies z łubinem wąskolistnym – 35,3 szt./m² (tab. 69),
- owies z łubinem żółtym – 50,6 szt./m² (tab. 69).

Tabela 68. Obsada źdźbeł jęczmienia przed zbiorem współrzędnych i na przemian rzędowych mieszanek (szt./m²)

Jęczmień +	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Groch	522,0	486,3

Tabela 69. Obsada źdźbeł owsa przed zbiorem współrzędnych i na przemian rzędowych mieszanek (szt./m²)

Owies +	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Łubin wąskolistny	480,1	444,8
Łubin żółty	511,0	460,4

Z kolei obsada pędów roślin strączkowych w mieszankach na przemian rzędowych ze zbożami jarymi była większa niż w mieszankach współrzędnych, a óznica wyniosła:

- groch siewny z jęczmieniem jarym – 5,2 szt./m² (tab. 70),
- łubin wąskolistny z owsem – 4,8 szt./m² (tab. 71),
- łubin żółty z owsem – 5,2 szt./m² (tab. 72).

Tabela 70. Obsada roślin/pędów grochu przed zbiorem współrzędnych i na przemian rzędowych mieszanek (szt./m²)

Groch +	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Jęczmień jary	30,5	35,7

Tabela 71. Obsada roślin/pędów łubinu wąskolistnego przed zbiorem współrzędnych i na przemian rzędowych mieszanek (szt./m²)

Łubin wąskolistny +	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	39,8	44,6

Tabela 72. Obsada roślin/pędów łubinu żółtego przed zbiorem współrzędnych i na przemian rzędowych mieszanek (szt./m²)

Łubin żółty +	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	30,9	36,1

6.9. Plony mieszanek zbożowo-strączkowych

W celu określenia potencjału produkcyjnego mieszanek zbożowo-strączkowych doświadczeniu polowym z jęczmieniem jarym i owsem wysiano każdy z gatunków roślin bobowatych, tj. groch siewny, łubin żółty i łubin wąskolistny zarówno w mieszance współrzędnej, jak i na przemian rzędowej.

Każda mieszanka na przemian rzędowa, z wyjątkiem owies + łubin żółty, plonowała lepiej niż współrzędna, zwłaszcza w których komponentem strączkowym był groch siewny (tab. 73).

Tabela 73. Plony mieszanek w t/ha

Rośliny	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Jęczmień jary + Groch siewny	5,82	6,08
Jęczmień jary + Łubin żółty	5,40	5,53
Jęczmień jary + Łubin wąskolistny	5,44	5,61
Owies + Groch siewny	5,53	5,82
Owies + Łubin żółty	5,07	4,96
Owies + Łubin wąskolistny	5,33	5,40

6.10. Udział komponentów w plonach mieszanek

Udział każdej rośliny strączkowej w plonie mieszanek na przemian rzędowych z jęczmieniem jarym był około dwukrotnie większy niż w mieszankach współrzędnych i dochodził do 37% - groch siewny (tab. 74-76).

Tabela 74. Udział (% wag.) komponentów mieszanki jęczmienia jarego z grochem siewnym

Rośliny	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Jęczmień jary	82,7	63,2
Groch siewny	17,3	36,8

Tabela 75. Udział (% wag.) komponentów mieszanki jęczmienia jarego z łubinem wąskolistnym

Rośliny	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Jęczmień jary	89,2	77,9
Łubin wąskolistny	10,8	22,1

Tabela 76. Udział (% wag.) komponentów mieszanki jęczmienia jarego z łubinem żółtym

Rośliny	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Jęczmień jary	91,8	84,4
Łubin żółty	8,2	15,6

Także udział roślin strączkowych w plonie mieszanek na przemian rzędowych z owsem był blisko 2–3-krotnie większy niż w mieszankach współrzędnych. W tym rodzaju mieszanki udział wagowy grochu siewnego przekroczył 36% (tab. 77), łubinu wąskolistnego wyniósł 23,0% (tab. 78), a żółtego 15,9% (tab. 79).

Tabela 77. Udział (% wag.) komponentów mieszanki owsa z grochem siewnym

Rośliny	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	86,2	63,9
Groch siewny	13,8	36,1

Tabela 78. Udział (% wag.) komponentów mieszanki owsa z łubinem wąskolistnym

Rośliny	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	88,4	77,0
Łubin wąskolistny	11,6	23,0

Tabela 79. Udział (% wag.) komponentów mieszanki owsa z łubinem żółtym

Rośliny	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	92,5	84,1
Łubin żółty	7,5	15,9

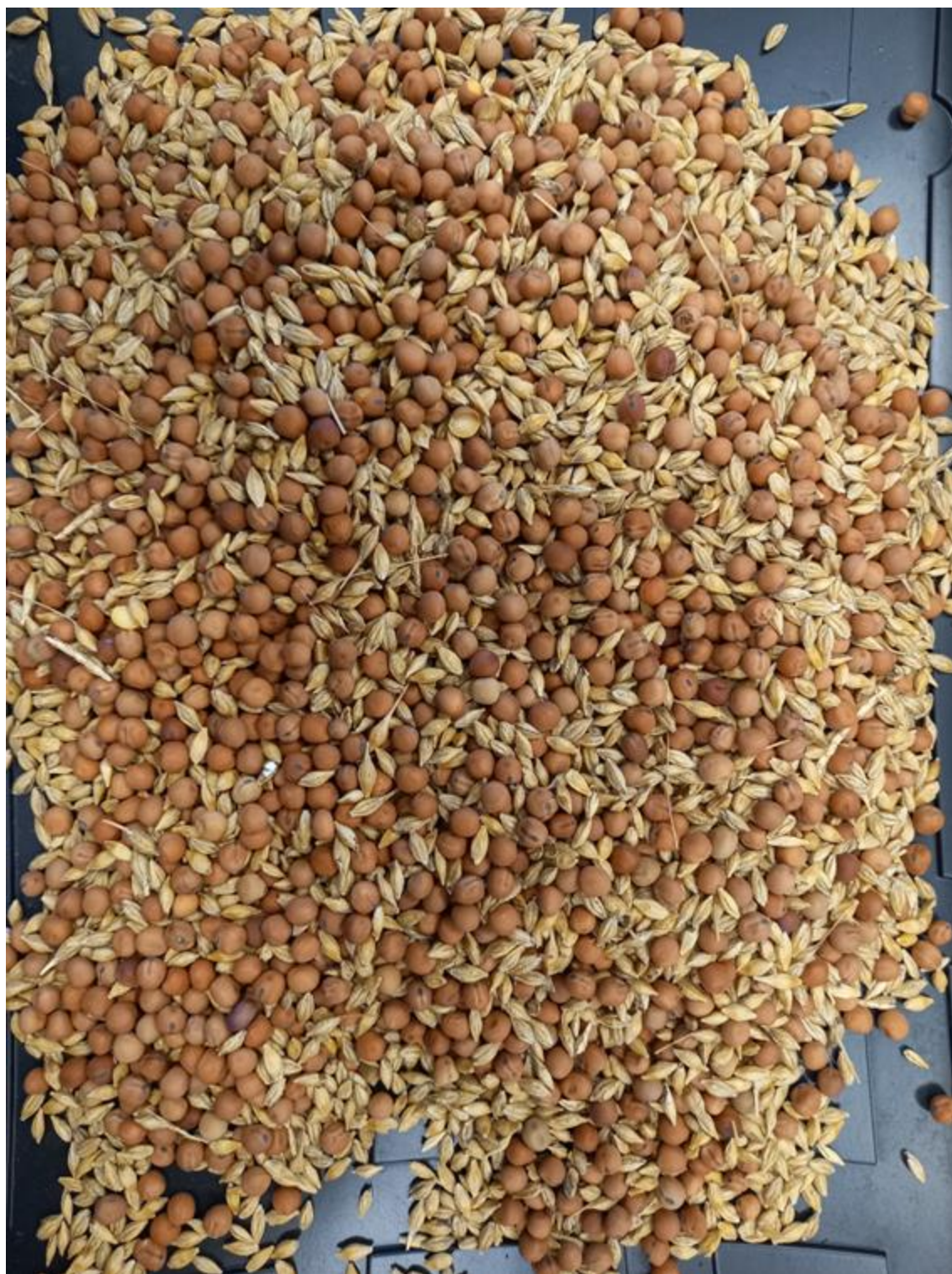
6.11. Komponenty plonu mieszanek – dokumentacja fotograficzna

Plon mieszanek zbożowo-strączkowych z jej elementami dokumentują fotografie:

- mieszanki jęczmienia jarego z grochem siewnym (fot. 70, fot. 71)
- mieszanki owsa z łubinem żółtym (fot. 72, fot. 73)
- mieszanki owsa z łubinem wąskolistnym w badaniach wstępnych (fot. 74, fot. 75)

Fot. 70. Plon współrzędnej mieszanki jęczmienia jarego z grochem siewnym

Fot. 71. Plon na przemian rzędowej mieszanki jęczmienia jarego z grochem siewnym

Fot. 72. Plon współrzędnej mieszanki owsa z łubinem żółtym

Fot. 73. Plon na przemian rzędowej mieszanki owsa z łubinem żółtym

Fot. 74. Plon współrzędnej mieszanki owsa z łubinem wąskolistnym

Fot. 75. Plon na przemian rzędowej mieszanki owsa z łubinem wąskolistnym

6.12. Efekty uprawy mieszanek zbożowo-strączkowych

Za miarę efektów uprawy mieszanek przyjęto ich plon ziarna/nasion, a zwłaszcza udział w plonie komponenta zbożowego i strączkowego. Udział ten w związku także z różną zawartością białka w ziarnie zbóż i nasion roślin bobowatych decyduje o plonie białka, który można uznać za najważniejszy efekt uprawy roślin na paszę dla zwierząt.

6.12.1. Jęczmień jary z grochem siewnym

Plony ziarna/nasion mieszanki jęczmienia jarego z grochem siewnym w latach badań w mieszance na przemian rzędowej był o 0,09-0,26 t/ha większe od plonów mieszanki współrzędnej (tab. 80).

Tabela 80. Plony (t/ha) mieszanek jęczmienia jarego z grochem siewnym

Jęczmień jary + Groch siewny	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
2023	5,36	5,45
2024	5,82	6,08

Tabela 81. Udział (% wag.) komponentów mieszanki jęczmienia jarego z grochem siewnym

2023 r	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Jęczmień jary	87,6	65,9
Groch siewny	12,4	34,1
2024 r	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Jęczmień jary	82,7	63,2
Groch siewny	17,3	36,8

Uprawa roślin w mieszance na przemian rzędowej zwiększyła udział grochu w plonie mieszanki w porównaniu z siewem współrzednym z 12,4-17,3% do 34,1-36,8% (tab. 81), co przy większej zawartości białka w nasionach grochu niż ziarnie jęczmienia (tab. 82) zwiększyła plon białka zwłaszcza komponenta strączkowego (tab. 83).

Tabela 82. Zawartość białka (%) komponentów mieszanki jęczmienia jarego z grochem siewnym

2023 r	Mieszanka	
	współrzedna	na przemian rzędowa
Jęczmień jary	11,8	11,7
Groch siewny	20,3	20,5
2024 r	Mieszanka	
	współrzedna	na przemian rzędowa
Jęczmień jary	11,2	11,1
Groch siewny	21,6	21,9

Tabela 83. Plon białka (%) komponentów mieszanki jęczmienia jarego z grochem siewnym

2023 r	Mieszanka	
	współrzedna	na przemian rzędowa
Jęczmień jary	0,554	0,420
Groch siewny	0,135	0,381
2024 r	Mieszanka	
	współrzedna	na przemian rzędowa
Jęczmień jary	0,539	0,427
Groch siewny	0,217	0,490

Plon białka mieszanki jęczmienia jarego z grochem siewnym w mieszance na przemian rzędowej, w zależności od roku, był o 112-160 kg/ha większy od plonu w klasycznej mieszance współrzędnej (tab. 84).

Tabela 84. Plony białka (t/ha) mieszanek jęczmienia jarego z grochem siewnym

Jęczmień jary + Groch siewny	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
2023	0,689	0,801
2024	0,757	0,917

6.12.2. Owies z łubinem wąskolistnym

Plony ziarna/nasion mieszanki owsa z łubinem wąskolistnym w pierwszym wstępnym roku badań był nieco większy w mieszance współrzędnej, a w drugim roku w mieszance na przemian rzędowej (tab. 85). Różnica plonów nie przekroczyła jednak 0,13 t/ha. W obu latach w mieszance na przemian rzędowej znacznie większy był natomiast udział łubinu niż w mieszance współrzędnej, nawet o 11,4% (tab. 86).

Tabela 85. Plony (t/ha) mieszanek owsa z łubinem wąskolistnym

Owies + Łubin wąskolistny	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
2023	5,30	5,17
2024	5,33	5,40

Tabela 86. Udział (% wag.) komponentów mieszanki owsa z łubinem wąskolistnym

2023 r	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	88,4	80,2
Łubin wąskolistny	11,6	19,8
2024 r	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	88,4	77,0
Łubin wąskolistny	11,6	23,0

Uprawa roślin w mieszance na przemian rzędowej sprzyjała również zawartości białka w nasionach łubinu wąskolistnego (tab. 87), co zwiększyło plon białka komponenta strączkowego w porównaniu z plonem w mieszance współrzędnej (tab. 88).

Tabela 87. Zawartość białka (%) komponentów mieszanki owsa z łubinem wąskolistnym

2023 r	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	10,4	10,1
Łubin wąskolistny	25,8	26,2
2024 r	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	10,3	10,4
Łubin wąskolistny	25,0	25,2

Tabela 88. Plon białka (%) komponentów mieszanki owsa z łubinem wąskolistnym

2023 r	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	0,487	0,419
Łubin wąskolistny	0,159	0,268
2024 r	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	0,485	0,432
Łubin wąskolistny	0,155	0,313

Konsekwencją większej zawartości białka w nasionach łubinu, a zwłaszcza większego jego udziału w plonie ziarna/nasion, był większy plon białka mieszanki owsa z łubinem wąskolistnym w mieszance na przemian rzędowej niż mieszance współrzędnej (tab. 89). W drugim roku badań, 2024 rok, różnica ta wyniosła 105 kg/ha.

Tabela 89. Plony białka (t/ha) mieszanek owsa z łubinem wąskolistnym

Owies + Łubin wąskolistny	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
2023	0,646	0,687
2024	0,640	0,745

6.12.3. Owies z łubinem żółtym

Różnica plonów mieszanek na przemian rzędowych i współrzędnych owsa z łubinem żółtym nie przekroczyła 0,17 t/ha (tab. 90). Jednak udział łubinu w plonie mieszanki na przemian rzędowej był ponad 2-krotnie większy niż w mieszance współrzędnej (tab. 91), co wobec podobnej zawartości białka w ziarnie i nasionach z obu rodzajów mieszanek (tab. 92) decydowało o plonie ogólnym białka.

Tabela 90. Plony (t/ha) mieszanek owsa z łubinem żółtym

Owies + Łubin żółty	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
2023	4,76	4,93
2024	5,07	4,96

Tabela 91. Udział (% wag.) komponentów mieszanki owsa z łubinem żółtym

2023 r	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	91,7	82,5
Łubin żółty	8,3	17,5
2024 r	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	92,5	84,1
Łubin żółty	7,5	15,9

Tabela 92. Zawartość białka (%) komponentów mieszanki owsa z łubinem żółtym

2023 r	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	10,7	10,6
Łubin żółty	38,9	38,8
2024 r	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	10,1	10,2
Łubin żółty	35,4	35,7

Tabela 93. Plon białka (%) komponentów mieszanki owsa z łubinem żółtym

2023 r	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	0,467	0,431
Łubin żółty	0,154	0,335
2024 r	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
Owies	0,474	0,425
Łubin żółty	0,135	0,282

Plon białka zarówno łubinu żółtego jako komponenta mieszanki na przemian rzędowej z owsem (tab. 93), jak i łącznie w zasiewie zbożowo-strączkowym był większy niż w mieszance współrzędnej. Średnio w obu latach badań plon białka z na przemian rzędowej mieszanki owsa z łubinem żółtym był o 122 kg/ha większy niż z mieszanki współrzędnej (tab. 94).

Tabela 94. Plony białka (t/ha) mieszanek owsa z łubinem żółtym

Owies + Łubin żółty	Mieszanka	
	współrzędna	na przemian rzędowa
2023	0,621	0,766
2024	0,608	0,707

7. Podsumowanie

W efekcie projektu pn. „Opracowanie technologii produkcji skrobiowo-białkowej paszy treściwej zgodnej z założeniami dekarbonizacji rolnictwa i Europejskiego Zielonego Ładu” realizowanego przez grupę operacyjną Uprawa 4.0. pozytywnie zweryfikowano hipotezę, że możliwa jest uprawa mieszanek zbożowo-strączkowych w technologii pasowej (strip-till), w której ich komponenty wysiewane są na przemienne w kolejnych pasach spulchnianej gleby. Założono, że takie rozmieszczenie roślin w łanie z racji braku bliskiego, bezpośredniego sąsiedztwa roślin różnych gatunków, jak ma to miejsce w mieszankach współrzędnych, zmniejszy konkurencję międzygatunkową i ewentualne oddziaływania allelopatyczne.

Mieszanka na przemian rzędowa umożliwia indywidualną optymalizację elementów agrotechniki każdego jej komponenta. Wysiew każdego gatunku rośliny w oddzielnym rzędzie daje możliwość wyboru: gęstości siewu, głębokości siewu, stopnia zagęszczenia gleby po siewie, rodzaju i dawki nawozu. W przypadku mieszanki jęczmienia jarego z grochem siewnym możliwym jest, aby głębokość siewy rośliny strączkowej wynosiła 5-6 cm, a zbożowej 3-4 cm. Pod jęczmień można aplikować 80-100 kg N/ha, a pod groch dawkę startową 0-30 kg N/ha. Taki sposób siewu umożliwia także zmianę proporcji gęstości siewu komponentów w czasie pracy lub w obrębie pola. Warunkiem jego stosowania w praktyce rolniczej jest jednak maszyna realizująca powyższe założenia.

Prace projektowe doprowadziły do powstania nowej generacji maszyny do pasowej uprawy roli i siewu roślin z jednoczesną aplikacją nawozów. Model Pro-Til 4Tx2 posiada 4 komory zbiornika. Dwie z nich są dedykowane do nasion/ziarna komponentów mieszanki – każda z nich do nasion/ ziarna jednego gatunku rośliny, a dwie kolejno do dwóch różnych nawozów lub aplikowania nawozu w dwóch różnych dawkach. Zastosowane głowice rozdzielające oraz indywidualny transport materiału do redlic wysiewających z możliwością ich niezależnej regulacji dają możliwość indywidualizacji parametrów agrotechniki obu komponentów mieszanki umieszczanych w oddzielnych, na przemianowych rzędach. Maszyna ta spełnia zatem wszystkie wymagania, aby mogła służyć uprawie na przemian rzędowych mieszanek zbożowo-strączkowych w technologii pasowej jednego przejazdu (strip-till one-pass).

Jej użycie w badaniach polowych umożliwiło niezależny wysiew w na przemian położonych pasach spulchnianej gleby zbóż jarych (jęczmień, owies) i roślin bobowatych grubonasiennych (groch siewny, łubin żółty, łubin wąskolistny). Możliwa była przy tym niezależna regulacja parametrów pracy poszczególnych sekcji maszyny, a tym samym elementów agrotechniki, np. gęstości siewu, głębokości siewu. W efekcie wschody poszczególnych komponentów mieszanek po siewie na przemian rzędowym były o kilka punktów procentowych lepsze niż po siewie współrzędnym. Rośliny każdego gatunku wzrastały w oddzielnych rzędach w sąsiednich pasach uprawianej gleby i nie były narażone na silną konkurencję międzygatunkową. Rośliny strączkowe zazwyczaj w mieszance współrzędnej zdominowane przez zbożowe, w tym przypadku osiągały większą masę. Z kolei produktywność jęczmienia i owsa w mieszankach współrzędnych, kosztem ustępujących roślin bobowatych, była większa niż w zasiewach na przemian rzędowych. Wobec oddziaływań wzajemnie rekompensujących produktywność komponentów plony mieszanek (ziarno/nasiona) w obu typach mieszanek były zbliżone, a największa różnica przy plonach ponad 5 t/ha wyniosła 0,19 t/ha, czyli około 3,3%.

Najbardziej istotnym efektem projektu było osiągnięcie technicznej (maszyna Mzuri Pro-Til 4Tx2) możliwości uprawy zbóż jarych i roślin bobowatych grubonasiennych w oddzielnych na przemienne rzędach, co pozwoliło indywidualizować zaspokajanie wymagań agrotechnicznych obu komponentów mieszanki. Na ogół ustępujące w łańcach współrzędnych w wyniku konkurencji rośliny strączkowe osiągały nawet ponad 2-krotnie większy udział w plonie. Przy ich większej zawartości białka w nasionach niż w ziarnie zbóż plony łączne białka mieszanek na przemian rzędowych były o kilkaset kg/ha większe niż mieszanek współrzędnych. Względny przyrost plonu białka mieszanki: jęczmień jary + groch siewny wyniósł 18,8%, owies + łubin żółty 19,8%, owies + łubin wąskolistny 11,4%.

Plony mieszanek na przemian rzędowych zbóż jarych z roślinami bobowatymi grubonasiennymi i ich jakość wskazują na osiągnięcie założonego celu projektu jakim było opracowanie udoskonalonej mieszanki ziarna zbóż i nasion roślin strączkowych jako potencjalnej paszy dla zwierząt gospodarskich. Uprawiając te mieszanki w technologii pasowej przy użyciu nowego modelu maszyny Mzuri Pro-Til zrealizowano założenia dekarbonizacji rolnictwa i Europejskiego Zielonego Ładu.